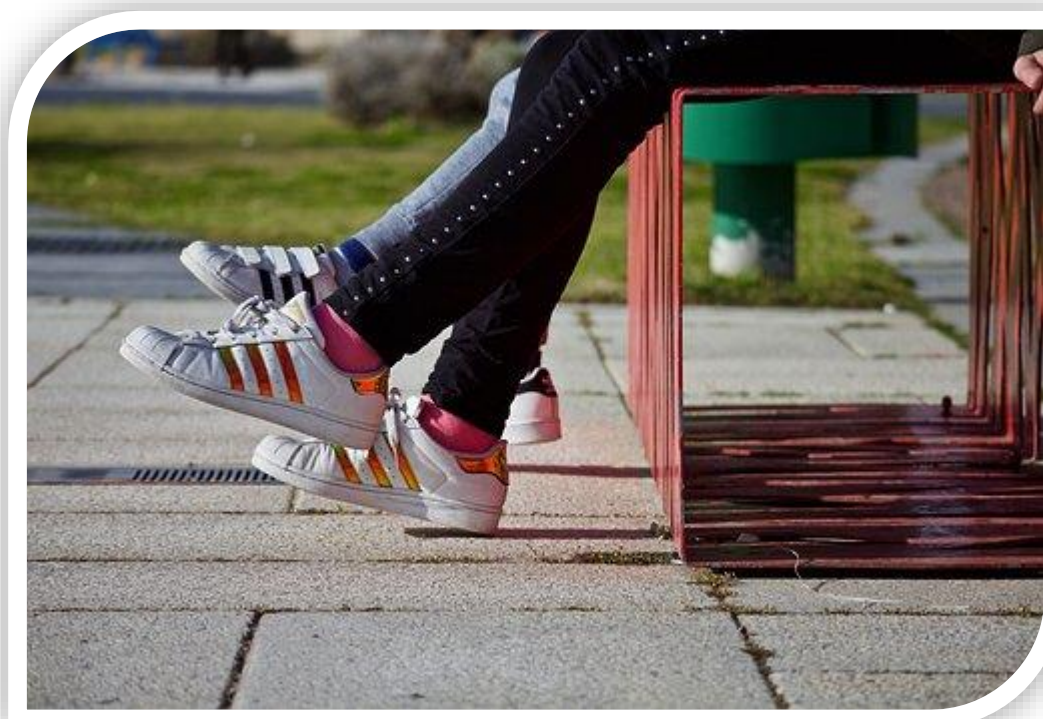

RAPPORT

FORVALTNINGSREVISJON

Skolehelsetjeneste i et tverrfaglig perspektiv

Horten kommune

UTARBEIDET AV

Vestfold
Kommunerevisjon

2019

0. SAMMENDRAG	3
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR PROSJEKTET	7
2. FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER	7
2.1 FORMÅL.....	7
2.2 PROBLEMSTILLINGER	7
3. REVISJONSKRITERIER	8
4. METODE OG KVALITET	8
4.1 PRAKTISK GJENNOMFØRING	8
4.2 METODEVALG	9
4.3 KVALITETSSIKRING.....	9
4.4 PÅLITELIGHET OG GYLDIGHET	10
4.5 HØRING.....	10
5.PROBLEMSTILLING 1	11
5.1 SKOLEHELSETJENESTENS SYSTEMRETTEDE SAMARBEID MED SKOLEN	11
5.2 FAKTA – TVERRFAGLIG SAMARBEID.....	14
5.3 OVERSIKT OVER ELEVENES HELSETILSTAND	17
5.4 UNDERVISNING I GRUPPER ELLER KLASSER I DEN UTSTREKNING SKOLEN ØNSKER DET.....	19
5.5 UNDERVISNING OM SEKSUELL HELSE.....	20
5.6 TILBUD OM BESØK PÅ HELSESTASJON FOR UNGDOM	21
5.7 SKOLEMILJØ.....	21
5.8 HELSESØSTERTJENESTEN I KOMMUNEN	24
5.9 HELSESTASJONSTJENESTER FOR UNGDOM.....	25
5.10 KOMMUNES EGNE KRAV OG FØRINGER TIL SKOLEHELSETJENESTE FOR UNGDOM OG HELSESTASJON FOR UNGDOM	27
5.11 REVISORS KONKLUSJON PROBLEMSTILLING 1:	30
6.PROBLEMSTILLING 2	33
6.1 ELEVENES OPPFATNINGER – HELSESØSTERTJENESTEN PÅ SKOLEN	33
6.2 ELEVENES OPPFATNINGER – HELSESTASJON FOR UNGDOM	36
6.3 ELEVENES KOMMENTARER	38
6.4 REVISORS KONKLUSJON PROBLEMSTILLING 2:	39
7. REVISORS ANBEFALINGER	40
8. KOMMUNEDIREKTØRENS UTTALELSE	41
VEDLEGG 1 – REVISJONSKRITERIER.....	43
9. LITTERATUR OG KILDER	50

0. SAMMENDRAG

På oppdrag fra kontrollutvalget i Horten kommune har Vestfold kommunerevisjon gjennomført forvaltningsrevisjonsprosjektet *Skolehelsetjeneste i et tverrfaglig perspektiv - Horten kommune*.

I prosjektet har vi undersøkt hvordan Horten kommune ivaretar nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjenesten på ungdomsskole og videregående skole, samt helsestasjon for ungdom. Vi har også undersøkt hvor fornøyde elevene ved de tre ungdomsskolene i Horten og Horten videregående skole er med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.

Oppsummering av revisjonens vurderinger

Hovedmålsettingen i prosjektet har vært å få svar på to problemstillinger:

1. I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

Revisjonen konkluderer med at Horten kommune i hovedsak ivaretar nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom.

Revisjonen har først vurdert i hvilken grad nasjonale krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom ivaretas. Helsedirektoratets «Nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom» oppsummerer de rettslige kravene til hvordan helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom skal være innrettet. Retningslinjen gir også egne anbefalinger om hvordan innholdet i tjenestene bør være for å oppnå god praksis og dermed også forsvarlighet. Fra retningslinjen har vi sett nærmere på følgende forhold:

- **Skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med skolen:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten har tilrettelagt for et systemrettet samarbeid med ungdomsskolene. Samarbeidet fremgår av blant annet samarbeidsrutiner og felles planer. Både helsesøstrene og skolelederne på ungdomsskolene mener at rutinene og planene er hensiktsmessige og at samarbeidet fungerer godt.

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten ikke har etablert et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, i tråd med Nasjonal retningslinje. Det foreligger ikke samarbeidsrutiner, men imidlertid dokumenter som viser oppgaver og en årsplan som helsesøster skal følge på videregående skole. Revisor vurderer at skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med videregående skole, er noe kommunen med fordel kunne sett nærmere på.

- **Skolehelsetjenestens tverrfaglige samarbeid**

Revisjonen har fått oversendt flere samarbeidsrutiner mellom skolehelsetjenesten og andre instanser som det er naturlig for skolehelsetjenesten å samarbeide med. Skolehelsetjenesten

opplyser at det tverrfaglige samarbeidet i all hovedsak fungerer bra. Det foreligger ikke noen rutine for samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og den kommunale PPT (Pedagogisk-Psykologisk-Tjeneste). Fra skolehelsetjenestens side er dette ønskelig. Revisjonen støtter skolehelsetjenestens vurdering. Hva gjelder samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og barneverntjenesten, gir skolehelsetjenesten uttrykk for at rutinen, som finnes, ikke er revidert etter ny organisering i barneverntjenesten.

- **Skolehelsetjenestens oversikt over elevenes helsetilstand:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten bidrar til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid, gjennom å ha oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand.

På videregående skolenivå er det mer utfordrende for helsesøster å ha oversikt over elevenes helsetilstand. Dette kan ha sammenheng med at ressursituasjonen på videregående skolenivå er lavere enn på ungdomsskolenivå.

- **Skolehelsetjenesten skal bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten både i ungdomsskolene og på Horten videregående skole, bidrar i undervisningen den utstrekning skolene ønsker det.

- **Skolehelsetjenesten bør tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten bidrar i undervisning om seksuell helse, både på ungdomsskolene og Horten videregående skole.

- **Skolehelsetjenesten bør tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom:**

Revisjonen kan konkludere med at alle ungdomsskoleelever i Horten kommune tilbys å besøke helsestasjon for ungdom.

- **Skolehelsetjenesten skal bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø:**

Revisjonen kan videre konkludere med at skolehelsetjenesten er involvert i skolemiljøarbeid både på ungdomsskolene og på Horten videregående skole. Revisor vurderer at flere av skolehelsetjenestens oppgaver og tiltak i realiteten er forebyggende skolemiljøarbeid. Rektorene ved de tre ungdomsskolene og Horten videregående skole bekrefter alle at de samarbeider godt med helsesøster om skolemiljøet. Revisjonen konkluderer også med at Horten kommune har særskilt fokus på overgangene mellom barneskolen og ungdomsskolen og ungdomsskolen og videregående skole.

Utover nevnte retningslinje har vi også vurderte enkelte sider ved både Horten kommunes helsesøstertjeneste og Helsestasjon for ungdom:

Helsesøstertjenesten i kommunen

Revisjonen har vurdert om skolehelsetjenesten er bemannet i tråd med anbefalte normkrav. Analyse av antall elever per årsverk helsesøster, sammenlignet med anbefalte normtall, viser at Horten kommune oppfyller anbefalt normtall, dvs. maks 550 elever per årsverk helsesøster, på alle de tre ungdomsskolene i kommunen.

Horten kommune oppfylder imidlertid ikke anbefalt normtall, dvs. maks 800 elever per årsverk helsesøster, ved Horten videregående skole. Per i dag er det ca 1050 elever ved Horten videregående skole. Avviket mellom normtall og faktiske tall kan bli enda større fra høsten 2019, da den nye videregående skolen vil kunne ta imot ca. 150 flere elever enn i dagens skole.

Helsestasjonstjenester for ungdom

Revisjonen konkluderer med at kravene vi har sett på vedrørende helsestasjon for ungdom alle er oppfylt. Dette vil si at helsestasjon for ungdom er gratis, at alle helsesøstrene ved helsestasjonen er sykepleiere og helsestasjonen har knyttet til seg lege, fysioterapeut og jordmor. Videre tilbyr helsestasjonen for ungdom råd og veiledning om seksuelle helse, inkludert prevensjonsveiledning og rekvirering av prevensjonsmiddel.

Kommunens egne krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom

Kommunen har definert egne krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom i *Virksomhetsplan 2018 for Helsetjenesten for barn og unge*. Kommunen har nedfelt tre indikatorer/delmål for 2018, innenfor prevensjon til unge jenter, implementering av tverrfaglig rutine i skolen og familieråd. Revisor vurderer at disse delmålene bygger på kommunens overordnede planverk, og kan konkludere med at Horten kommunes egne krav og føringer på området er oppfylt i 2018.

2. I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler og videregående skole i Horten kommune fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

For å kunne svare på denne problemstillingen, har revisjonen lagt elevenes svar i spørreundersøkelsene til grunn. Vi har undersøkt helsesøsters tilgjengelighet på skolen, og om de, som har vært i kontakt med helsesøster, har vært fornøyd med hjelpen de fikk. I hovedtrekk er tilsvarende spørsmål stilt om helsestasjon for ungdom i kommunen.

Revisjonen kan konkludere med at vårt hovedinntrykk er at hovedandelen av både ungdomsskoleelever og videregående elever, som har svart på spørreundersøkelsen, er fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom. De som har benyttet seg av helsestasjon for ungdom, er blant annet alle svært fornøyd med hjelpen de fikk. Av de elevene, som har benyttet seg av skolehelsetjenesten, så er andelen fornøyd/ svært fornøyd med hjelpen de fikk høy på ungdomsskolenivå (83,5 %) og betydelig lavere på videregående nivå (62 %). Vi gjør imidlertid oppmerksom på at svarprosenten fra videregående elevene var betydelig lavere enn på ungdomsskolen. Revisor vurderer at denne tilbakemeldingen kan henge samme med at helsesøsterressursen på videregående nivå er betydelig lavere per elev enn på ungdomsskolen. Dette er mer omtalt under problemstilling 1 – pkt. 5.8.

Spørreundersøkelsene har også gitt oss noen tilbakemeldinger på forhold som kunne vært bedre. Både elever i ungdomsskolen og elevene i videregående skole, gir uttrykk for mangel på informasjon om når helsesøster er på skolen. Begge elevgrupper ønsker seg dessuten at helsesøster er mer tilgjengelig. Det er en ganske lik andel av ungdomsskoleelever og elever i

videregående som har benyttet seg av skolehelsetjenesten, henholdsvis 26 % på ungdomsskolen og 29 % på videregående skole.

Hva gjelder helsestasjon for ungdom, synes elevene på ungdomsskolen å være bedre informert om denne tjenesten enn videregående elevene. Enkelte elever ga uttrykk for at de ønsket lengre åpningstider ved helsestasjon for ungdom. Dette ble begrunnet med at det både kunne være vanskelig å få åpningstiden, på to timer, til å passe, og det var også veldig fullt på helsestasjon for ungdom i åpningstiden.

Revisors anbefalinger:

- Horten kommune bør sikre et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, inklusiv rutiner, jf. HelseDirektorets Nasjonal faglig retningslinje, pkt. 5.1.
- Horten kommune bør vurdere om dagens helsesøster-ressurs på videregående skole er tilstrekkelig for ivaretagelse av nasjonale krav og føringer på videregående skolenivå.
- Horten kommune bør gjennomgå resultatene i spørreundersøkelsene, og vurdere om det er behov for å iverksette tiltak.

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Dette forvaltningsrevisjonsprosjektet bygger på RSK 001 *Standard for forvaltningsrevisjon*, som angir hva som er god kommunal revisjonsskikk i forvaltningsrevisjon. Prosjektet *Skolehelsetjeneste i et tverrfaglig perspektiv - Horten kommune*, ble bestilt av kontrollutvalget i Horten kommune i møte den 26. september 2018, sak 26/18.

1.2. Avgrensing av prosjektet

I tråd med kontrollutvalgets bestilling og vedtatt prosjektplan er revisors arbeid avgrenset til prosjektets to hovedproblemstillinger.

Vi har ikke sett på skolehelsetjenesten på barneskolenivå, men skolehelsetjenesten ved ungdomsskolene og Horten videregående skole. Når det gjelder ungdommenes egen vurdering av skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom har vi sendt spørreundersøkelse til de tre ungdomsskolene i Horten kommune og Horten videregående skole. De av Horten-ungdommene som er elever ved andre skoler, eventuelt ikke går på skole, er således ikke hørt.

2. FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

2.1 Formål

Formål med prosjektet har vært å undersøke kommunens skolehelsetjenestetilbud i ungdomsskole og i videregående skole, samt helsestasjon for ungdom. Vi har hatt særlig fokus på hvordan kommunen har tilrettelagt for å oppfylle kravene til tjenestenes innhold. Vi har også undersøkt hvor fornøyd elever ved ungdomsskolene i Horten og Horten videregående skole er med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.

2.2 Problemstillinger

Det er utledet to problemstillinger i prosjektet:

1. I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

Herunder

- **Skolehelsetjenestens samarbeid med skole, gjennom:**
 - systemrettet samarbeid
 - å ha oversikt over elevenes helsetilstand

- å bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det
 - å tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse
 - å tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom
 - å bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø
- **Helsesøstertjenesten i kommunen**
 - **Helsestasjonstjenester for ungdom**

2. I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler og videregående skole i Horten kommune fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

3. REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriteriene¹ til problemstilling 1 er utledet fra lov, forskrift og nasjonal retningslinje. Kriteriene er angitt under hvert underpunkt til problemstillingen i kapittel 5, og er nærmere omtalt i vedlegg 1 til rapporten.

Den andre problemstillingen er beskrivende og det er ikke utarbeidet revisjonskriterier til den.

4. METODE OG KVALITET

4.1 Praktisk gjennomføring

Revisjonen er gjennomført i perioden november 2018 – februar 2019. Tidsrammen for prosjektet utgjør ca. 400 timer.

Vestfold kommunerevisjon har:

- sendt oppstartsbrev til kommunen
- gjennomført oppstartsmøte med administrasjonssjef, kommunalsjef oppvekst og skole, enhetsleder helsetjenesten for barn og unge og helsesøster/teamleder ungdomsteam
- hatt intervjuer med de ansatte i skolehelsetjenesten/helsestasjon for ungdom
- innhentet tilbakemeldinger fra rektorene ved de tre ungdomsskolene i Horten samt Horten videregående skole
- sendt spørreundersøkelse til alle elever i 10. trinn ved de tre ungdomsskolene i Horten samt alle elevene i Vg2 ved Horten videregående skole
- innhentet relevant dokumentasjon og gjennomført dokumentanalyser
- hatt løpende dialog med enhetsleder helsetjenesten for barn og unge

¹ Revisjonskriterier er en samlebetegnelse på de regler og normer som gjelder innenfor det området som skal undersøkes. Revisjonskriteriene er basis for de analyser og vurderinger som revisjonen foretar, konklusjonene som trekkes, og de er et viktig grunnlag for å kunne dokumentere samsvar, avvik eller svakheter.

- gjennomført avslutningsmøte med kommunedirektør, kommunalsjef oppvekst og skole, enhetsleder helsetjenesten for barn og unge og helsesøster/teamleder ungdomsteam

Vestfold kommunerevisjon vil takke alle i Horten kommune som har bidratt konstruktivt med informasjon til rapporten.

4.2 Metodevalg

Metodene, som er benyttet i forvaltningsrevisjonen, omfatter intervju, dokumentanalyser og spørreundersøkelser.

Horten kommune har ansvar for skolehelsetjenester og helsestasjon for ungdom 13 til 20 år i kommunen. Vi har derfor valgt å sende spørreundersøkelser til både ungdomsskole- og videregående elever i kommunen.

Spørreundersøkelse til ungdomsskoleelever

Den elektroniske spørreundersøkelsen ble gjort tilgjengelig for alle elever på 10. trinn på Orerønningen, Holtan og Borre ungdomsskole, totalt 270 elever.

Før undersøkelsen ble lagt ut, ble spørsmålene gjennomgått med leder av Helsetjenesten for barn og unge og ledende helsesøster for ungdomsteamet. Rektor og lærere ved de aktuelle skolene ble informert om spørreundersøkelsen i forkant av utsendelse, og rektor sørget for å gjøre spørreundersøkelsen tilgjengelig for elevene.

Av totalt 270 elever, fikk vi 228 svar, som gir en svarprosent på 84 %.

Spørreundersøkelse til elever i videregående skole

Den elektroniske spørreundersøkelsen ble gjort tilgjengelig for alle elever i Vg2 ved Horten videregående skole, totalt 365 elever.

Denne spørreundersøkelsen ble også gjennomgått med leder av Helsetjenesten for barn og unge og ledende helsesøster for ungdomsteamet før den ble lagt ut for elevene. Rektor sørget for at spørreundersøkelsen ble gjort tilgjengelig for elevene og det ble purret en gang.

Av totalt 365 elever, fikk vi 117 svar, som gir en svarprosent på 32 %. Dette er en betydelig lavere svarprosent enn for ungdomsskolenivå. Vi kan derfor ikke si at svarere er representativt for alle Vg2 elevene, men svarene gir oss noen tendenser på hvordan elevene opplever skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.

4.3 Kvalitetssikring

Møtereferater og referater fra intervjuene er verifisert ved at administrasjonen har fått tilsendt disse og anledning til kommentere dem. Forut for utsendelse av rapporten til formell høring, sendte revisjonen en foreløpig rapport til administrasjonen. Deretter ble det avholdt et møte med administrasjonen, for å gi sistnevnte anledning til å komme med sine umiddelbare innspill. Etter dette ble foreløpig rapport sendt til høring. Administrasjonen er

således gitt anledning til å korrigere faktafeil og avklare misforståelser. Underveis i prosjektet har vi også hatt løpende dialog med enhetsleder.

Kvalitetssikringen i prosjektet er også ivaretatt gjennom diskusjoner i revisjonsteamet om metode, veivalg, vurderinger og betydningen av enkelte funn. Kvalitetssikring av revisjonsrapporten er utført av oppdragsansvarlig revisor.

4.4 Pålitelighet og gyldighet

Metodebruk skal sikre validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet). Vurderinger av dataenes validitet skal sikre at kontrollens datagrunnlag samlet bidrar til å besvare problemstillingene. Vurderinger om reliabilitet fokuserer på om de dataene som er innsamlet er påvirket av den måten innsamlingen gjennomføres på. Revisor vurderer at grunnlaget for rapportens konklusjoner, er basert på data med høy grad av validitet og reliabilitet, med unntak av den lave svarprosenten på spørreundersøkelsen til videregående skole, se pkt. 4.2 over. Datagrunnlaget skal kunne etterprøves, og revisor har utarbeidet en egen perm for prosjektet hvor dokumentasjonen er samlet.

4.5 Høring

Rapporten er oversendt kommunedirektøren til høring den 1. mars 2019.

Kommunedirektørens uttalelse, mottatt i elektronisk brev datert 04.03.2019, er tatt inn under pkt. 8 i rapporten. Vi gjør oppmerksom på at kommunedirektørens høringssvar er offentlig når rapporten sendes til kontrollutvalget.

5.PROBLEMSTILLING 1

I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

Herunder

- **Skolehelsetjenestens samarbeid med skole, gjennom:**
 - systemrettet samarbeid
 - å ha oversikt over elevenes helsetilstand
 - å bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det
 - å tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse
 - å tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom
 - å bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø

- **Helsesøstertjenesten i kommunen**

- **Helsestasjonstjenester for ungdom**

I det videre vil vi se nærmere på problemstillingens underpunkter. Først presenteres innhentet fakta, som deretter vurderes opp mot revisjonskriteriene. Vi vil stort sett skille ungdomsskolenivå og videregående skolenivå.

5.1 Skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med skolen

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten bør ha et systemrettet samarbeid med skolene, inklusiv samarbeidsrutiner og felles planer, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.

5.1.1 Fakta – skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med ungdomsskolene

Horten kommune har rutiner for systemrettet samarbeid mellom skolehelsetjenesten og ungdomsskolene. En sentral rutine innenfor dette feltet er «Samarbeidsrutine for skolehelsetjenesten og skolen». Rutinen er en del av kommunens Kvalitetshåndbok, og ble sist oppdatert 28.9.2018. Fra formålet med rutinen siteres: *Samarbeidet mellom skole og skolehelsetjenesten skal bidra til å fremme barn og unges fysiske, psykiske og sosiale helse, samt bidra til trivsel og læring*. Rutinen beskriver nærmere hvordan skolen og skolehelsetjenesten skal samarbeide i praksis, både på individ- og på systemnivå.

Samarbeidsrutinen har blant annet følgende punkter innenfor samarbeid på systemnivå:

- *Rutiner for koordinerende team /KO team følges*
- *Program for skolehelsetjenesten (årshjul) ferdigstilles ved skolestart i august og eventuelle justeringer for våren avtales i desember. Tidspunkter for gjennomføring av fastsatte aktiviteter avtales med skolens ledelse og kontaktlærerne.*
- *Skolehelsetjenesten informerer og presenterer tilbud på foreldremøter:*
 - *Skolestartere på våren: Barnefysioterapeut*
 - *1.trinn høst: Helsesøster*
 - *8.trinn før oppstart: Helsesøster*
 - *8.trinn høst: Barnefysioterapeut*
- *Helsesøster kan også inviteres inn på foreldremøter på andre trinn ved behov, eller be om tid*
- *Helsesøster gjøres kjent med skolens møteplaner og inviteres inn dersom helsesøster har en rolle*
- *Skolens helsesøster inviteres inn på planleggingsdager, fagdager, personalmøter, der hvor det er relevant og hensiktsmessig*
- *Skolen skal sikre god informasjonsflyt i arbeidet med bekymringsfullt fravær, mobbing og andre forhold som omhandler barnets fysiske og psykiske helse*
- *Samarbeidsmøter (med foresatte) er i skolens regi. Helsesøster og barnefysioterapeut innkalles ved behov*

Av andre viktige rutiner for skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med ungdomsskolene vil vi trekke frem Horten kommunes «Rutiner og prosedyrer for skolehelsetjenesten i ungdomsskolen», som nevner skolehelsetjenestens aktiviteter i løpet av hvert av ungdomsskolens skoleår. Et annet viktig dokument er årshjulet (omtalt som «Halvårshjul») som beskriver skolehelsetjenestens aktiviteter for alle trinnene på ungdomsskolen i løpet av skoleåret.

Skolehelsetjenesten har særlig fokus på elevene som starter opp i 8. trinn. Det foreligger blant annet en egen rutinebeskrivelse og mal for helsesamtalene som helsesøster tar med alle elevene på 8. trinn. Tidlig på 8. trinn er helsesøster ute i alle klassene og snakker om «psykologisk førstehjelp».

Utover i ungdomsskolen følger det av nevnte tiltak og rutiner, at skolehelsetjenesten har en hel dags undervisning innenfor «Seksuell helse, relasjoner og egne grenser» på 9. trinn. Samme skoleår er det omvisning på helsestasjonen for ungdom. For øvrig følger det av både rutiner og årshjul at helsesøster foretar individuelle samtaler med elevene ved behov.

Horten kommune har en egen rutine for ungdomsskolehelsetjenesten, kalt «Rutineprogram ungdomsskolen 8. – 10. klasse». Rutinen oppsummerer mange av aktivitetene nevnt ovenfor. Videre har Horten kommune en rutine for «internt koordineringsteam skole» og for «utvidet koordineringsteam skole». I begge teamene sitter representanter fra både skolen og skolehelsetjenesten.

Det er teamledere og enhetsleder som har ansvar for å utarbeide rutiner og gjøre disse kjent. På hver skole er det fast en helsesøster som har ansvaret for å informere skolens ledelse/ ansatte om nye rutiner.

Overfor revisjonen ga alle i skolehelsetjenesten uttrykk for at de var kjent med rutinene for det systemrettede samarbeidet med skolen. Nye/reviderte rutiner blir gjennomgått i team møter (som avholdes annenhver uke) eller i personalmøter (som avholdes en gang pr måned). Skolehelsetjenesten opplevde rutinene for det systemrettede samarbeidet i hovedsak som hensiktsmessige.

Rektorene ved de tre ungdomsskolene er alle kjent med rutinene for samarbeidet med skolehelsetjenesten og de opplever rutinene som relevante.

5.1.2 Revisors vurdering

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten har et systemrettet samarbeid med ungdomsskolene, gjennom samarbeidsrutiner og felles planer, i tråd med Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.

Revisjonen vurderer det som positivt at både helsesøstre og skoleledere på ungdomsskolene alle ga uttrykk for å være kjent med rutinene som gjaldt deres systemrettede samarbeid, og at rutinene er hensiktsmessige.

5.1.3 Fakta – skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med videregående skole

Det foreligger ingen overordnet rutine for skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med videregående skole. Revisjonen har fått oversendt to dokumenter som viser helsesøsters arbeid på videregående skole;

- Oppgaver for helsesøster ved Horten videregående skole
- Årsplan 2018/2019 ved Horten videregående skole

Helsesøster i videregående skole har gitt uttrykk for både å være kjent med innholdet i de to nevnte dokumentene og at de etterleves.

Ifølge skolehelsetjenesten i Horten tilpasses tilbudet i samarbeid med skolens ledelse i henhold til kapasitet og faglige prioriteringer. Skolehelsetjenesten har også gitt uttrykk for at det systemrettede samarbeidet i praksis er noe mer utfordrende på videregående nivå, sammenliknet med ungdomsskolenivå.

Rektor på Horten videregående skole sier seg kjent med rutinene for skolehelsetjenestens samarbeid med skolene. Rektor har ikke lest rutinen, men har blitt orientert om den fra Horten kommunes samarbeidspartner med Horten videregående skole.

5.1.4 Revisors vurdering

Ifølge Nasjonal retningslinje er et systemrettet samarbeid mellom skolehelsetjenesten og skolen viktig og grunnleggende for at skolehelsetjenesten skal kunne gjennomføre sine pålagte oppgaver. Et systemrettet samarbeid bør ha som mål å oppnå; felles verdigrunnlag,

felles forståelse av begreper, avklaring av roller og ansvar, kjennskap til hverandres regelverk.

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten ikke har etablert et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, i tråd med Nasjonal retningslinje. Det foreligger ikke samarbeidsrutiner, men imidlertid dokumenter som viser oppgaver og en årsplan som helsesøster skal følge på videregående skole.

Revisjonen har også merket seg at skolehelsetjenesten har gitt uttrykk for at det systemrettede samarbeidet i praksis er noe mer utfordrende på videregående nivå sammenliknet med ungdomsskolenivå. Dette kan ha sin bakgrunn i at fylkeskommunen er skoleeier på videregående nivå, og således ikke en del av kommunalområde Oppvekst i Horten kommune. Det er viktig at Horten kommune, som ansvarlig for skolehelsetjenesten også i videregående skole, er bevisst denne problematikken. Revisor vurderer at det er viktig at skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med videregående skole er så utbygget som nødvendig, og så godt som mulig for å kunne ivareta sitt ansvar for skolehelsetjenesten.

5.2 Fakta – tverrfaglig samarbeid

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten bør ha rutiner for samarbeid med andre kommunale tjenester, fastleger, tannhelsetjenesten, fylkeskommunen og med spesialisthelsetjenesten, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4.

Ifølge Horten kommunes Økonomi- og handlingsplan 2019-2022 har kommunen beskrevet følgende om hvordan de samhandler innenfor kommunalområde Oppvekst: (gjelder både for barn og ungdom)

Samhandling i oppvekst:

Kommunalområdet har stor fokus på samhandling mellom profesjoner og tjenesteområder. Det er avgjørende for å yte rett hjelp til rett tid og for å gi et kvalitativt godt tjenestetilbud. Satsingen på samarbeid er selve grunnlaget for en koordinert tverrfaglig tiltakskjede. Samhandling er derfor et av hovedkapitlene i kommunalrådets handlingsplan. Det er etablert arenaer og tiltak for å sikre god samhandling til det beste for barna, blant annet :

- **Internt koordineringsteam (Ko-team)** skole er et tverrfaglig team på alle skoler for identifikasjon av elever med behov for tiltak. Alle elever gjennomgås faglig, sosialt og helsemessig. Helsesøster deltar sammen med skolens ansatte. Det er utviklet en felles rutine for gjennomføring og oppfølging.
- **Internt Ko-team barnehage** er et tverrfaglig team i alle barnehager for identifikasjon av barn med behov for tiltak. Alle barn gjennomgås i forhold til deres utvikling, sosial kompetanse og helse. Helsesøster deltar sammen med barnehagens ansatte. Det er utviklet en felles rutine for gjennomføring og oppfølging.

- **Utvidet Ko-team skole og barnehage.** Møte mellom skolen / barnehagen og andre relevante profesjoner der enkeltelever, barn og utfordringer drøftes for å koordinere best hjelp fra riktige instanser.
- **Kollegateam.** Tverrfaglig team der ansatte får veiledning og kollegastøtte.
- **Modellkommune – Vi bryr oss i Horten.** Identifikasjon av barn i risiko og valg av riktig tiltak. Det er implementert felles rutiner for samhandling mellom Barne- og familietjenesten, Hortensbarnehagen og Hortens skolen samt Helse og velferd. Det er utarbeidet nettsider med handlingsveileder for hva privatpersoner og ansatte kan gjøre når de er bekymret for barn.
- **Koordinerende enhet er et tverrfaglig team** som skal sikre koordinerte tjenester etter flere lovverk for barn og unge, herunder individuell plan (IP).
- **U-18.** Utvalg for å utveksle informasjon og erfaringer om rus blant barn og unge.
- **HOPP.** Helsefremmende oppvekst for alle barn og unge med fokus på kosthold og fysisk aktivitet. Hopp friskus er et tverrfaglig tilbud til familier med barn med overvektspromblematikk.
- **Samarbeid med Incestsenteret i barnehagene og skolene** om forebygging av vold og seksuelle overgrep. Pedagogisk opplegg gjennomføres det siste året i barnehagen, i andre klasse og sjette klasse.

Rutiner for samarbeid

Revisor har innhentet dokumentasjon som viser at Horten kommune har rutiner for skolehelsetjenestens samarbeid med andre instanser. Følgende sentrale samarbeidsrutiner foreligger:

- Rutine for samarbeid mellom kommunalområde Oppvekst og Enhet for rus og psykisk helse (EROPH)
- Rutine for samhandling mellom Barne- og familietjenesten og EROPH
- Rutine for samhandling mellom Familiehuset og Helsetjenesten for barn og unge
- Rutine for samhandling mellom Helsetjenesten for barn og unge og Barneverntjenesten
- Samarbeid mellom fastleger og Helsetjenesten for barn og unge
- Samarbeidsrutine mellom NAV Integreringsavdeling og kommunalområde Oppvekst
- Samhandlingsrutine mellom Helsetjenesten for barn og unge og Barnehabilitering
- Tverrfaglig rutine for mottak av flyktninger i oppvekst
- Samarbeidsrutine for skolehelsetjenesten og skolen
- Internt koordineringsteam skole
- Utvidet koordineringsteam skole
- Tverretatlig drøftningsteam - kollegateam

Så godt som alle de nevnte rutiner synes inntatt i Rutineportalen, og skal være tilgjengelig for alle de gjelder for. Det foreligger ikke rutine for samhandling med PPT (pedagogisk-psykologisk-tjeneste).

Helsesøstrene i ungdomsteamet ga uttrykk for at de fleste kommunale samhandlingsrutinene fungerer tilfredsstillende. Det ble også gitt uttrykk for at samarbeidet med PPT med fordel kunne vært tettere og bedre.

Pedagogisk psykologisk-tjeneste er en kommunal/ fylkeskommunal rådgivende tjeneste som fungerer som sakkyndig instans i spørsmål om barn, ungdom og voksnes opplærings situasjon og behov for spesialundervisning. Elever som mottar spesialundervisning har større risiko for å mistriives på skolen. Når elever mistriives på skolen kan det være at skolehelsetjenesten er inne med tiltak, for eksempel i form av elevsamtaler. Skolehelsetjenesten har kompetanse til å kunne jobbe forebyggende med skolemiljøet. Per i dag møtes PPT og skolehelsetjenesten, sammen med skolen og barneverntjenesten, i de utvidede KO-møtene som avholdes minimum tre ganger årlig. Det synes ikke å foreligge noen egne møtepunkter mellom kun skolehelsetjenesten og PPT.

Det ble også gitt uttrykk for at samarbeidet med barneverntjenesten er noe endret etter ny organisering av barneverntjenesten. Skolehelsetjenestens samarbeid med barneverntjenesten er formalisert i «Rutine for samhandling mellom Helsetjenesten for barn og unge og Barneverntjenesten», men rutinen er ikke revidert etter ny organisering av barneverntjenesten.

Ifølge skolehelsetjenesten er det etablert et godt regulert samarbeid med Tannhelsetjenesten (i Vestfold fylkeskommune) på helsestasjonen 0-5 år. Når det gjelder ungdom har det ikke vært behov for systematisert samarbeid med Tannhelsetjenesten, da samarbeidet har vært mer sporadisk.

Det foreligger heller ingen avtale/ rutine om tverrfaglig samarbeid med Fylkeskommunen (de videregående skolene). Fylkeskommunen arrangerer regelmessige samlinger for helsesøstre i Vestfold med ulike type informasjon og faglig input. Det avholdes felles møte for alle ledere av helsesøstertjenesten fire ganger per år i Fylkeskommunens regi.

Når det gjelder samarbeid med Spesialisthelsetjenesten, foreligger det en avtale med BUPA (Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling) og Gløshaugen. Avtalen er nå under revidering.

Rektorene på de tre ungdomsskolene opplyser at det er etablert tverrfaglig samarbeid med ulike aktører.

5.2.1 Revisors vurdering

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4 at skolehelsetjenesten bør ha rutiner for og legge til rette for nødvendig samarbeid med andre kommunale tjenester, fastleger, tannhelsetjenesten, fylkeskommunen og med spesialisthelsetjenesten. Hvor mye som kreves av samarbeidsrutiner, må vurderes opp mot lovens vilkår om at samarbeidet skal være «nødvendig».

Horten kommune har en rekke rutiner som går på samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og andre kommunale instanser og fastleger. Revisjonen ser positiv på at så godt som alle tverrfaglige rutiner ligger i Rutineportalen, som gjelder for hele kommune. Rutinene skal derfor være tilgjengelig for de som har behov for rutinen.

Revisor har registrert at det ikke foreligger rutine for skolehelsetjenestens samarbeid med PPT. Skolehelsetjenesten har gitt uttrykk for at de ønsker et tettere samarbeid med PPT i det daglige, og revisor vurderer derfor at det er et potensial for at både rutine og praksis kommer på plass.

Revisor har også registrert at skolehelsetjenestens samarbeid med barneverntjenesten er formalisert i en rutine, men rutinen er ikke revidert etter ny organisering av barneverntjenesten.

5.3 Oversikt over elevenes helsetilstand

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten skal bidra til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid med oversikt over elevenes helsetilstand, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 9.

5.3.1 Fakta – skolehelsetjenestens oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand

Dokumentasjonen, som ble fremhevet i forhold til skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med skolen, viser i stor grad også hvordan skolehelsetjenesten skaffer seg oversikt over elevenes helsetilstand. Av nevnte dokumentasjon er rutinene, som gjelder skolehelsetjenestens møtepunkter med elevene, særlig interessant.

I forbindelse med oppstart i 8. trinn er samarbeidsmøtet mellom helsesøster på barneskolen og helsesøster på ungdomsskolen et viktig utgangspunkt for å gi helsesøster en oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand. I samme moment gjennomgår helsesøster på den enkelte ungdomsskole journalene til de nye 8. klassingene.

I løpet av 8. trinn har helsesøster helsesamtale med alle elevene på trinnet. Dette er relativt nytt initiativ fra kommunen side, første gang gjennomført skoleåret 2017/2018. Helsesamtalen har til hensikt å gi helsesøster god oversikt over ungdommens fysiske og psykiske helse.

Helsesøster har undervisning om «Psykologisk førstehjelp» på 8. trinn og om «Seksuell helse, relasjoner og egne grenser» på 9. trinn.

I forbindelse med vaksinasjonen på 10. trinn har helsesøster også anledning til å danne seg et raskt bilde av de ulike elevenes helsesituasjon. Helsesøster har dessuten gruppesamtaler og individuelle samtaler (inkludert foreldreveiledning) ved behov. Også disse møtepunktene er med på å gi helsesøster oversikt over elevenes helsetilstand.

Helsesøster er også tilstede i skolens interne koordineringsteam, hvor det årlig er en gjennomgang av alle barna ved skolen, og hun møter i både utvidet koordineringsteam og tverretatlig drøftingsteam – kollegatsteam, der konkrete saker drøftes.

Det er de samme helsesøstrene som jobber i skolehelsetjenesten og på helsestasjonen for ungdom, og sistnevnte er derfor også en arena der skolehelsetjenesten får informasjon om elevenes helsetilstand.

Skolehelsetjenesten vurderer selv at de har god oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand.

5.3.2 Revisors vurdering

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten bidrar til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid gjennom å ha oversikt over elevenes helsetilstand.

Slik skolehelsetjenesten i ungdomsskolen beskriver sin arbeidshverdag, fremstår den svært hektisk. Likevel vurderer revisjonen at skolehelsetjenesten jobber hensiktsmessig for få oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand. I denne forbindelse må helsesamtalene i 8. trinn sies å være et godt tiltak. Øvrige møtepunkter med elevene er ikke like gode, men kan likevel bidra til at man får en oversikt over de mest sårbare elevene.

Revisjonen vurderer det som positivt at det er de samme helsesøstrene som jobber på ungdomsskolene/ Horten videregående skole og på helsestasjon for ungdom.

5.3.3 Fakta - skolehelsetjenestens oversikt over elevene i videregående skole sin helsetilstand

I videregående skole er det ikke lagt opp til individuelle samtaler med helsesøster. Fravær av dette gjør det naturlig nok vanskeligere for helsesøster å få oversikt over elevenes helsetilstand. For elevene i Horten videregående skole kan likevel samtalene på 8. trinn være en hjelp også på videregående, da helsesøstrene i ungdomstrinnet og på videregåendenivå samarbeider tett.

Skolehelsetjenesten kunne fortelle revisjonen at i løpet av Vg1 har alle elevene en samtale med sin kontaktlærer. I denne samtalen tar kontaktlærer opp hvorvidt eleven ønsker samtaler med helsesøster, og videreformidler i så fall dette til helsesøster.

Helsesøsters mulighet til å skaffe seg oversikt over helsetilstanden til elevene på videregåendenivå er for øvrig gjennom undervisning i klassene, og ikke minst via de individuelle samtalene og gruppesamtalene som elevene selv initierer. Andre arenaer som gir helsesøster oversikt er Ungdomsutvalget, U18, faste møter med elevtjenesten, Kollegatsteam ungdom og ulike prosjekter.

Helsesøster på videregående skole jobber også på helsestasjonen for ungdom, og vil således også der ha en arena som er med på å gi henne oversikt over elevenes helsetilstand.

Helsesøster i videregående skole er åpen på at hun har en viss, men ikke fullgod, oversikt over elevene i videregående sin helsetilstand. Helsesøster føler på at hun ikke har ressurser til å ivareta skolehelsetjenestens oppgaver i ønskelig grad. Som vi vil komme tilbake til senere i rapporten, så er skolehelsetjenesten i videregående skole underbemannet i forhold til anbefalte normtall.

5.3.4 Revisors vurdering

Ifølge forskrift om kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, skal helsestasjons- og skolehelsetjenesten «ha oversikt over helsetilstanden og de faktorer som kan virke inn på helsen til barn og ungdom.» Hva som ligger i kravet om oversikt er ikke nærmere konkretisert.

Innenfor de rammene skolehelsetjenesten i videregående skole har, så vurderer revisjonen at skolehelsetjenesten jobber hensiktsmessig for å få en oversikt over videregående elevers helsetilstand. Likevel sier helsesøster at hun kun har en viss oversikt. Det kan i denne forbindelse stilles spørsmål ved om det er mulig å få oversikt over videregående elevers helsetilstand innenfor skolehelsetjenestens rammer.

5.4 Undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten skal bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav c.

5.4.1 Fakta – bidra i undervisning på ungdomsskolen

Det følger av «Rutiner og prosedyrer for skolehelsetjenesten i ungdomsskolen», at helsesøster i ungdomsskolen i Horten har et to timers undervisningsopplegg om «Psykologisk førstehjelp» i løpet av 8. trinn. På 9. trinn underviser helsesøster en hel skoledag om «Seksuell helse, relasjoner og egne grenser (Hjerterom)». Helsesøster har i tillegg gruppesamtaler om fysisk og psykisk helse, trivsel og vennskap. Årshjulet, som omhandler skolehelsetjenesten aktiviteter ute i ungdomsskolen, beskriver tilsvarende undervisningsopplegg.

Skolehelsetjenesten bekrefter å undervise i samsvar med nevnte rutiner.

Rektorene ved de tre ungdomsskolene i Horten kommune, bekrefter alle at helsesøstrene underviser i samsvar med hva som er besluttet i rutiner og årshjul.

5.4.2 Revisors vurdering

Revisjonen legger til grunn at ungdomsskolenes ønske om undervisning fremkommer av rutine og årshjul, og at skolehelsetjenesten i ungdomsskolene bidrar i undervisningen i den utstrekningen skolen ønsker det.

5.4.3 Fakta – bidra i undervisning i videregående skole

Av dokumentet «Oppgaver for helsesøster ved Horten videregående skole», går det frem at helsesøster underviser i klasser ved behov. Av årsplan 2018/2019 ved Horten videregående skole, er dette mer konkretisert. I september var det lagt opp til «klasseundervisning etter avtale med lærerne med fokus på psykisk/fysisk helse». I februar er det planlagt prevensjonsundervisning i klasser etter avtale med lærerne, mens det i mars vil avholdes en helse- og trafiksikkerhetsdag sammen med rusen. I april er det lagt opp til et stressmestringskurs/ undervisning om stress, mens helsesøster i mai/juni deltar på psykiske helsedag(er).

I samtale med helsesøster ved Horten videregående skole bekreftes opplegget som går frem av ovennevnte dokument. Samtidig gir helsesøster uttrykk for at tematikken i undervisningen kan variere noe ut i fra skolens behov der og da. Temaene «psykiske helse» og «seksuell helse» går mye igjen. Helsesøster forestår også gruppeundervisning ved behov.

Rektor ved Horten videregående skole bekrefter at skolehelsetjenesten i stor grad bidrar i skolens undervisning, men på grunn av stor pågang i perioder er skolehelsetjenesten nødt til å prioritere.

5.4.4 Revisors vurdering

Revisjonen legger til grunn at Horten videregående skoles ønske om undervisning fremkommer av rutine, årshjul og i dialog med helsesøster, og at skolehelsetjenesten bidrar i undervisningen, i den utstrekningen skolen ønsker det.

Revisjonen vil få bemerke at det fremgår av Helsetilsynets faglige veileder at en helsesøster, som er aktiv i undervisningssammenheng, samtidig gir skolehelsetjenesten et viktig «ansikt» ut mot elevene. Dette bidrar både til markedsføring av skolehelsetjenesten og kan medføre at terskelen for å ta kontakt blir lavere.

5.5 Undervisning om seksuell helse

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten bør tilby å bidra i skolens undervisning om seksuell helse, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.4.

5.5.1 Fakta og Revisors vurdering

Da rutiner, årsplaner og praksis både i ungdomsskolene og på Horten videregående skole viser at skolehelsetjenesten bidrar i skolens undervisning om seksuell helse (se rapporten pkt. 5.3), vil vi ikke se ytterligere på skolens undervisningsvirksomhet i denne rapporten.

5.6 Tilbud om besøk på helsestasjon for ungdom

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten bør tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt. 5.1.5.

5.6.1 Fakta – tilbud om besøk på helsestasjon for ungdom for ungdomsskoleelevene

Det følger av «Rutiner og prosedyrer for skolehelsetjenesten i ungdomsskolen» og ungdomsskolens årshjul, at det er omvisning på helsestasjon for ungdom i februar måned på 9. trinn.

Skolehelsetjenesten bekrefter at de årlig gjennomfører omvisningen på helsestasjonen for ungdom i forbindelse med Hjerteromsundervisningen på 9. trinn.

5.6.2 Revisors vurdering

Revisjonen legger til grunn at alle ungdomsskoleelevene i Horten kommune tilbys å besøke Helsestasjon for ungdom.

5.7 Skolemiljø

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten skal jobbe forebyggende for å fremme et godt skolemiljø og samarbeide med skolen om tiltak som fremmer et godt skolemiljø, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav a og f.
- Skolehelsetjenesten bør ha særlig fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt. 5.1.6.

5.7.1 Fakta – skolehelsetjenesten arbeid med skolemiljø i ungdomsskolene

Horten kommune har utarbeidet «Handlingsplan mot krenkelser og mobbing i barnehage og skole». Handlingsplanen er oppdatert etter ny opplæringslov av 2016.

Hva gjelder forebyggende skolemiljøarbeid for øvrig, så har skolehelsetjenesten særlig fokus på skolemiljøet i forbindelse med helsesamtalene på 8. trinn. I KO-teamets klassegjennomgang står også skolemiljøproblematikk sentralt. At undervisning om «psykologisk førstehjelp» er lagt tidlig på 8. trinn er helt bevisst, for da å kunne knytte dette til elevenes skolemiljø på en ny skole.

Samtaler med helsesøster er et relevant tiltak når det har oppstått en konkret skolemiljøsak.

Skolehelsetjenesten opplever et godt samarbeid med skolen når det gjelder skolemiljøarbeid. Skolehelsetjenesten kunne imidlertid ha ønsket seg mer anledning til å jobbe forebyggende.

Rektorene ved de tre ungdomsskolene i Horten uttaler alle at det samarbeides tett med helsesøster i enkeltsaker om skolemiljø. En rektor nevner spesifikt at det ikke samarbeides med helsesøster når det kommer til forebyggende skolemiljøarbeid.

5.7.2 Revisors vurdering – skolehelsetjenesten arbeid med skolemiljø i ungdomsskolene

Revisor vurderer at skolehelsetjenesten på ungdomsskolenivå jobber forebyggende for å fremme et godt skolemiljø, og samarbeider med skolen om tiltak som fremmer et godt skolemiljø.

Revisjonen vurderer det som positivt at skolehelsetjenesten er involvert i ungdomsskolenes skolemiljøarbeid. Når det kommer til «forebyggende arbeid» og «tiltak som fremmer et godt skolemiljø» så sklir dette i praksis mye over i hverandre. Generelle tiltak som fremmer et godt skolemiljø vil ofte også kunne være forebyggende skolemiljøarbeid. Revisjonen vurderer at flere av skolehelsetjenestens oppgaver og tiltak, som journalgjennomgang, helsesamtaler, KO-temaets klassegjennomgang og undervisning om psykologisk førstehjelp, i realiteten er en del av skolehelsetjenestens forebyggende arbeid.

Revisjonen har merket seg at skolehelsetjenesten, og en av ungdomsskolerektorene, ønsker seg mer tid til forebyggende arbeid. Til tross for rutiner, som bidrar forebyggende, er det i en travel hverdag lett at enkeltsaker prioriteres fremfor det mer generelle og forebyggende arbeidet. For å øke kompetansen blant skolens ansatte, kunne det for eksempel vært hensiktsmessig at helsesøster melder tilbake sine generelle erfaringer fra hennes involvering i konkrete skolemiljø saker.

5.7.3 Fakta – skolehelsetjenesten arbeid med skolemiljø i videregående skole

Skolehelsetjenesten opplever et godt samarbeid med videregående skolen når det gjelder skolemiljøarbeid. Likevel ønsker skolehelsetjenesten at det jobbes enda mer med dette. Fra høsten 2019 vil Horten videregående skole igangsette Prosjekt Drømmeskole. Dette vurderer skolehelsetjenesten som svært positivt, da prosjektet vil omhandle skolemiljø, og ha særlig fokus på de nye elevene.

Når det kommer til skolemiljøarbeid, sier rektor ved Horten videregående skole at skolehelsetjenesten stiller opp på arrangementer, i møter og i samtaler.

5.7.4 Revisors vurdering – skolehelsetjenesten arbeid med skolemiljø i videregående skole

Revisor vurderer at skolehelsetjenesten på videregående skole nivå jobber forebyggende for å fremme et godt skolemiljø, og samarbeider med skolen om tiltak som fremmer et godt skolemiljø. Vi har imidlertid registrert at helsesøsterressursen på videregående nivå er noe lavere enn anbefalt normtall for antall elever per årsverk helsesøster, se pkt. 7.7.2, og som igjen kan gå utover ivaretagelsen av alle helsesøsteroppgavene.

5.7.5 Fakta – skolehelsetjenestens fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole

Horten kommune har oversendt en rutine kalt «Overgang fra barneskole til ungdomsskole». Rutinen gjelder for alle barneskolene og ungdomsskolene i Horten, og er således ikke tverrfaglig. Revisjonen har ikke mottatt noen tilsvarende rutine for overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole. I kommunens handlingsplan mot krenkelser og mobbing i barnehage og på skole er imidlertid et eget avsnitt viet «overganger», da disse vurderes som «kritiske perioder for barn og unge». Av handlingsplanen går det frem at det skal være laget egne overordnede rutiner for overgangene mellom både barneskole og ungdomsskole og ungdomsskole og videregående skole. Vi har imidlertid ikke blitt forelagt rutine for overgang ungdomsskole til videregående skole. Skolehelsetjenesten har imidlertid gitt uttrykk for at de i praksis samarbeider med skolen rundt begge overgangene, og at dette er godt etablert gjennom årshjul og planer.

For overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen er «Rutiner og prosedyrer for skolehelsetjenesten i ungdomsskole» og skolehelsetjenestens årshjul igjen sentralt. Herfra kan særskilt fremheves helsesøstrenes journalgjennomgang og muntlig rapportering fra helsesøster på barnetrinnet til helsesøster på ungdomstrinnet. Videre er presentasjon av skolehelsetjenesten i samtlige 8. klasser, de individuelle helsesamtalene og undervisning om psykologisk førstehjelp på samme trinn, alle viktige tiltak i forbindelse med overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen.

Mellom ungdomsskolen og videregående skole mangler journalgjennomgangen som foretas ved overgangen mellom barne- og ungdomsskolen. Dette er naturlig med tanke på at

elevgruppen ikke er den samme på videregående som den var på ungdomsskolene. Det foretas, som tidligere nevnt, heller ikke individuelle helsesamtaler på videregående nivå. Skolehelsetjenesten vurderer likevel at for de elevene ved Horten videregående skole, som kommer fra Horten kommune, så vil både journalgjennomgangen og den individuelle samtalen, som fant sted på ungdomsskolen, kunne være relevant fordi helsesøstrene i ungdomsskolen og videregående skole samarbeider tett. Helsesøster på Horten videregående skole kunne også fortelle at de alltid har fokus på de sårbare elevene i forbindelse med oppstarten på videregående, noe som også nevnes i årsplanen for videregående skole. I tillegg har helsesøster på Horten videregående alltid en presentasjonsrunde i alle årstidene på skolen i august/september, for å få markedsført skolehelsetjenestens tilbud på et tidlig tidspunkt i skoleåret.

5.7.6 Revisors vurdering – skolehelsetjenestens fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten har særlig fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole, men det foreligger ingen skriftlig rutine for overgang ungdomsskole til videregående skole.

5.8 Helsesøstertjenesten i kommunen

Revisjonskriterier:

- På ungdomsskolen bør det maksimalt være 550 elever per årsverk helsesøster
- I videregående skole bør det maksimalt være 800 elever per årsverk helsesøster

5.8.1 Fakta – analyse av antall helsesøstre mot normtall - ungdomsskole

Revisor har mottatt en oversikt over årsverk helsesøster som er tilknyttet de tre ungdomsskolene i Horten kommune. I oversikten fremgår følgende:

Holtan ungdomsskole, ca 450 elever: 50 % + 80 % årsverk helsesøster

Borre ungdomsskole, ca 310 elever: 90 % årsverk helsesøster

Orerønnen ungdomsskole, ca 280 elever: 80 % årsverk helsesøster

5.8.2 Revisors vurdering

Det anbefalte normtallet er at en helsesøster i 100 % stilling maksimalt skal følge opp 550 elever i ungdomsskolen. Revisors analyse av antall elever per årsverk helsesøster ved den enkelte ungdomsskole i Horten kommune, viser at Horten kommune er innenfor anbefalt normtall ved alle ungdomsskolene.

5.8.3 Fakta – analyse av antall helsesøstre mot normtall - videregående skole

Horten videregående skole har en helsesøster i 100 % stilling tilknyttet skolen. Hun er to dager i uken på skolens avdeling i Bekkegata og to dager i skolens avdeling i Skippergata. Ukens femte dag benyttes til møtevirksomhet på Rådhuset.

Horten videregående skole har i inneværende skoleår ca 1050 elever.

Fra høsten 2019, da nytt skolebygg skal stå klart, vil skolen kunne ta imot 1200 elever.

Enhetsleder for helsetjenesten for barn og unge presiserer at helsestasjonen for ungdom er en del av tilbudet til elever videregående skole. Årsverket på videregående skole kan således ikke sees på isolert. Det har vært en bevisst satsning fra kommunen å bygge ut tilbudet på helsestasjonen for ungdom med flere ansatte og ulik kompetanse, for å nå de ulike behovene ute blant ungdom.

5.8.4 Revisors vurdering

De anbefalte normtallet er at en helsesøster i 100 % stilling maksimalt skal følge opp 800 elever i videregående skole. Revisors analyse av antall elever per årsverk helsesøster ved Horten videregående skole, viser at kommunen per i dag ikke oppfyller normtallet for maks antall elever per årsverk helsesøster ved Horten videregående skole. Dersom helsesøsterressursen ikke styrkes fra høsten 2019, vil avviket mellom normtallet og faktisk tall være enda større.

Vi er kjent med at helsestasjon for ungdom også inngår i tilbudet til elever på videregående skole. Ifølge Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje, skal Helsestasjon for ungdom være et supplement til, og ikke komme i stedet for skolehelsetjenesten. Vi vurderer derfor at helsesøsterressursen på videregående skole er lavere enn anbefalt normtall.

5.9 Helsestasjonstjenester for ungdom

Revisjonskriterier:

- Helsestasjon for ungdom skal være gratis
- Helsestasjon for ungdom skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut og jordmor
- Helsestasjon for ungdom skal tilby råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel

5.9.1 Informasjon om Helsestasjonstjenester for ungdom – Horten kommune

Helsestasjon for ungdom i Horten holder til på Helsestasjonen, som ligger ved Rådhusets hovedinngang.

Helsestasjon for ungdom er åpen hver tirsdag fra kl. 14.30-16.30. Lege er til stede fra kl 15.00. Åpningstiden per i dag er kortere enn hva som tidligere har vært tilfelle.

Helsesøstrene ved helsestasjon for ungdom vurderer selv at åpningstiden ved helsestasjon for ungdom er for kort. Helsesøstrene baserer dette på besøkstall og tilbakemeldinger fra ungdommene som besøker helsestasjonen. Helsesøstrene bestreber seg på å ta imot alle som ankommer helsestasjonen for ungdom innen åpningstiden, selv om de da ikke er ferdige kl. 16.30. Noen ganger må imidlertid ungdommen få en ny time.

I 2018 var besøkstallene på helsestasjon for ungdom følgende:

Januar:	50 totalt, fordelt over 5 åpningsdager
Februar:	55 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
Mars:	27 totalt, fordelt over 3 åpningsdager (stengt påske)
April:	52 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
Mai:	68 totalt, fordelt over 4 åpningsdager (stengt en helligdag)
Juni:	49 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
Juli:	18 totalt, fordelt over 2 åpningsdager (3 uker feriestengt)
August:	42 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
September:	42 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
Oktober:	46 totalt, fordelt over 4 åpningsdager (stengt høstferien)
November:	52 totalt, fordelt over 4 åpningsdager
Desember:	27 totalt, fordelt over 3 åpningsdager (stengt jul)

Toalt 528 ungdommer har benyttet tilbudet. I tillegg kommer de 35 spiralene som har blitt satt inn andre dager enn tirsdager hos jordmor. Det vil vi totalt 563 ungdommer.

Under problemstilling 2 får vi nærmere svar på hvordan ungdommene i Horten kommune opplever blant annet dette tilbudet.

5.9.2 Fakta – helsestasjon for ungdom skal være gratis

Horten kommunes helsestasjon for ungdom er gratis. Dette fremgår av kommunens hjemmesider, og også på helsestasjon for ungdom sin egen facebook-side. Ungdommene som er på omvisning på Helsestasjon for ungdom i 9. klasse får da beskjed om at helsestasjon for ungdom er gratis. Utenfor selve helsestasjonen finnes også informasjon om at det er gratis å besøke helsestasjon for ungdom.

5.9.3 Revisors vurdering

Revisjonen vurderer at kravet om at helsestasjon for ungdom skal være gratis, er oppfylt i Horten kommune.

5.9.4 Fakta – helsestasjon for ungdom skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut og jordmor

Alle helsesøstrene som jobber ved Horten kommunes helsestasjon for ungdom er utdannet sykepleiere. Helsestasjonen for ungdom har knyttet til seg både lege, fysioterapeut og jordmor. Da revisjonen var i møte med skolehelsetjenesten den 18.1.19, så var også jordmor til stede på deler av møtet. Jordmor kunne fortelle om et svært godt samarbeid med skolehelsetjenesten.

5.9.5 Revisors vurdering

Revisjonen vurderer at krav om at helsestasjon for ungdom i Horten kommune har knyttet til seg lege, sykepleiere, fysioterapeut og jordmor, er oppfylt.

5.9.6 Fakta – helsestasjon for ungdom skal tilby råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel

Av helsestasjon for ungdom sin hjemmeside går det frem at ungdom kan få veiledning om prevensjon og seksuell helse på helsestasjonen. Videre kan man teste seg for kjønnssykdommer og graviditet. I samtale med revisjonen kunne helsesøstrene fortelle at de, utover dette, også setter inn spiral, p-stav og deler ut gratis kondomer.

5.9.7 Revisors vurdering

Revisjonen vurderer at krav om at helsestasjon for ungdom i Horten kommune tilbyr råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel, er oppfylt.

5.10 Kommunes egne krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom

5.10.1 Organisering – skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom

I Horten kommune er skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom (ungdomsteamet) organisert under tjenesteområde Barn og familie, som er et av tre tjenesteområder innenfor kommunalområde Oppvekst. Organisasjonskartet på neste side viser kommunalområde oppvekst med de tre tjenesteområdene:

Figur 1 – Organisasjonskart kommunalområde Oppvekst

Kommunalområde **Oppvekst** har som hovedoppgave å gi barn gode oppvekstvilkår i nær forståelse og samarbeid med foresatte gjennom tverrfaglig samarbeid på forebyggende arenaer.²

Kommunalområde **Oppvekst** har følgende visjon: *”God oppvekst for alle i Horten”*.

Visjonen er søkt gjennomført ved:

- Tverrfaglig forebyggende arbeid med tidlig identifikasjon og relevante tiltak
- Gode samarbeids- og samordningsrutiner mellom tjenesteområdene og eksterne samarbeidsaktører
- Fokus på folkehelse, inklusiv kosthold, fysisk aktivitet og psykisk helse
- Gode inkluderende læringsmiljøer
- Et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud som dekker barn og foresattes behov
- Rett hjelp til rett tid
- Videreutvikling av ansattes kompetanse i lærende organisasjoner
- Fokus på kvalitet i alle våre tjenester
- Iverksette tiltak basert på resultater fra undersøkelser og forskning inkludert Ungdata i samarbeid med relevante kommunalområder

Tjenesteområde **Barn og familie** består av

- Helsetjenesten for barn og unge
- Barneverntjenesten
- Enhet for mindreårige flyktninger
- Barnehabilitering

Helsetjenesten for barn og unge består av

- Helsestasjon for barn
- Helsestasjon for ungdom
- Skolehelsetjeneste
- Jordmortjenesten
- Fysioterapi

De ansatte i Helsetjenesten for barn og unge er helsesøstre, leger, fysioterapeuter, ernæringsrådgiver, jordmødre, psykologer, sosionomer, barnevernspedagoger, vernepleiere, psykiatriske sykepleiere og spesialpedagog.

5.10.2 Fakta – Overordnede mål og mål for Helsetjenesten for barn og unge

Overordnede mål – Horten kommune:

Våren 2015 vedtok kommunestyret i Horten kommune følgende fokusområder i Kommuneplanens samfunnsdel, som skal prioriteres frem mot 2027:

1. Attraktivitet
2. God oppvekst

² Jf. Horten kommunes Økonomi- og handlingsplan 2018 - 2021

3. Trygghet for innbyggerne
4. Natur og miljø

Målene i kommunens økonomiplan tar utgangspunkt i disse fokusområdene og beskriver hva kommunalområde skal prioritere i kommende fireårs periode. Dette skal skape sammenheng i planhierarkiet, gi retning og forutsigbarhet.

Mål – Helsetjenesten for barn og unge - 2018

Helsetjenesten for barn og unge har i *Virksomhetsplan for 2018* nedfelt mål med indikator/delmål og tiltak med frister. Indikatorene/delmålene er blant annet hentet fra temaplaner og kommunedelplaner.

Tabellene nedenfor viser overordnede mål med indikator/delmål for skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i 2018. Kolonnen til høyre viser status på indikator/delmål i 2018.

1) Attraktivitet				
Overordnet mål: Innbyggere opplever tilgjengelighet, medvirkning og gode forebyggende tiltak				
Indikator/delmål	Ønsket resultat	Aseptabelt resultat	Ikke godkjent resultat	Status 31.12.2018
Antall jenter (16-20 år) som får innlagt LRC (spiral, P stav) på helsestasjon for ungdom	25	15	<10	35 spiraler 56 p-staver

2) God oppvekst				
Overordne mål: Gode samhandlingsarenaer sikrer samordning av tjenester for barn og unge				
Indikator/delmål	Ønsket resultat	Akseptabelt resultat	Ikke godkjent resultat	Status skoleåret 2018
KO-team fungerer etter ny rutine på alle skoler	Ja, alle	Nei	Nei	Ja, alle

3) Trygghet for innbyggere				
Overordnet mål: Barn, unge og deres familier får rett hjelp til rett tid				
Indikator/delmål	Ønsket resultat	Akseptabelt resultat	Ikke godkjent resultat	Status skoleåret 2018
Antall familieråd foreslått	30	20	15	30

Fokusområdene 1), 2) og 3) i tabellene gjelder for hele kommunen. De overordnede målene gjelder for hele kommunalområde Oppvekst. Indikatorene/delmålene viser hvordan helsetjenesten for ungdom skal bidra til å oppnå de overordnede målene.

5.10.3 Revisors vurdering

Kommunen har definert egne krav og føringer for skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom i *Virksomhetsplan 2018 for Helsetjenesten for barn og unge*. Disse delmålene bygger på kommunens overordnede planverk. Det er nedfelt tre indikatorer/delmål for 2018 og alle disse har oppnådd ønsket resultat i 2018.

5.11 Revisors konklusjon problemstilling 1:

I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

For å svare på denne problemstillingen har revisjonen først vurdert i hvilken grad nasjonale krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom ivaretas. Helsedirektoratets «Nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom» oppsummerer de rettslige kravene til hvordan helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom skal være innrettet, samt gir egne anbefalinger om hvordan innholdet i tjenestene bør være for å oppnå god praksis og dermed også forsvarlighet. Fra retningslinjen har vi sett nærmere på følgende forhold:

- **Skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med skolen:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten har tilrettelagt for et systemrettet samarbeid med ungdomsskolene. Samarbeidet fremgår av blant annet samarbeidsrutiner og felles planer. Både helsesøstrene og skolelederne på ungdomsskolene mener at rutinene og planene er hensiktsmessige og at samarbeidet fungerer godt.

Revisjonen vurderer at skolehelsetjenesten ikke har etablert et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, i tråd med Nasjonal retningslinje. Det foreligger ikke samarbeidsrutiner, men imidlertid dokumenter som viser oppgaver og en årsplan som helsesøster skal følge på videregående skole. Revisor vurderer at skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med videregående skole, er noe kommunen med fordel kunne sett nærmere på.

- **Skolehelsetjenestens tverrfaglige samarbeid**

Revisjonen har fått oversendt flere samarbeidsrutiner mellom skolehelsetjenesten og andre instanser som det er naturlig for skolehelsetjenesten å samarbeide med. Skolehelsetjenesten opplyser at det tverrfaglige samarbeidet i all hovedsak fungerer bra. Det foreligger ikke noen rutine for samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og den kommunale PPT (Pedagogisk-Psykologisk-Tjeneste). Fra skolehelsetjenestens side er dette ønskelig. Revisjonen støtter skolehelsetjenestens vurdering. Hva gjelder samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og barneverntjenesten, gir skolehelsetjenesten uttrykk for at rutinen, som finnes, ikke er revidert etter ny organisering i barneverntjenesten.

- **Skolehelsetjenestens oversikt over elevenes helsetilstand:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten bidrar til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid, gjennom å ha oversikt over ungdomsskoleelevenes helsetilstand.

På videregående skolenivå er det mer utfordrende for helsesøster å ha oversikt over elevenes helsetilstand. Dette kan ha sammenheng med at ressursituasjonen på videregående skolenivå er lavere enn på ungdomsskolenivå.

- **Skolehelsetjenesten skal bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten både i ungdomsskolene og på Horten videregående skole, bidrar i undervisningen den utstrekning skolene ønsker det.

- **Skolehelsetjenesten bør tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse:**

Revisjonen konkluderer med at skolehelsetjenesten bidrar i undervisning om seksuell helse, både på ungdomsskolene og Horten videregående skole.

- **Skolehelsetjenesten bør tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom:**

Revisjonen kan konkludere med at alle ungdomsskoleelever i Horten kommune tilbys å besøke helsestasjon for ungdom.

- **Skolehelsetjenesten skal bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø:**

Revisjonen kan videre konkludere med at skolehelsetjenesten er involvert i skolemiljøarbeid både på ungdomsskolene og på Horten videregående skole. Revisor vurderer at flere av skolehelsetjenestens oppgaver og tiltak i realiteten er forebyggende skolemiljøarbeid. Rektorene ved de tre ungdomsskolene og Horten videregående skole bekrefter alle at de samarbeider godt med helsesøster om skolemiljøet. Revisjonen konkluderer også med at Horten kommune har særskilt fokus på overgangene mellom barneskolen og ungdomsskolen og ungdomsskolen og videregående skole.

Utover nevnte retningslinje har vi også vurdert enkelte sider ved både Horten kommunes helsesøstertjeneste og Helsestasjon for ungdom:

Helsesøstertjenesten i kommunen

Revisjonen har vurdert om skolehelsetjenesten er bemannet i tråd med anbefalte normkrav. Analyse av antall elever per årsverk helsesøster, sammenlignet med anbefalte normtall, viser at Horten kommune oppfyller anbefalt normtall, dvs. maks 550 elever per årsverk helsesøster, på alle de tre ungdomsskolene i kommunen.

Horten kommune oppfyller imidlertid ikke anbefalt normtall, dvs. maks 800 elever per årsverk helsesøster, ved Horten videregående skole. Per i dag er det ca 1050 elever ved Horten videregående skole. Avviket mellom normtall og faktiske tall kan bli enda større fra høsten 2019, da den nye videregående skolen vil kunne ta imot ca. 150 flere elever enn i dagens skole.

Helsestasjonstjenester for ungdom

Revisjonen konkluderer med at kravene vi har sett på vedrørende helsestasjon for ungdom alle er oppfylt. Dette vil si at helsestasjon for ungdom er gratis, at alle helsesøstre ved helsestasjonen er sykepleiere og helsestasjonen har knyttet til seg lege, fysioterapeut og jordmor. Videre tilbyr helsestasjonen for ungdom råd og veiledning om seksuelle helse, inkludert prevensjonsveiledning og rekvirering av prevensjonsmiddel.

Kommunens egne krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom

Kommunen har definert egne krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom i *Virksomhetsplan 2018 for Helsetjenesten for barn og unge*. Kommunen har nedfelt tre indikatorer/delmål for 2018, innenfor prevensjon til unge jenter, implementering av tverrfaglig rutine i skolen og familieråd. Revisor vurderer at disse delmålene bygger på kommunens overordnede planverk, og kan konkludere med at Horten kommunes egne krav og føringer på området er oppfylt i 2018.

På bakgrunn av ovennevnte undersøkelser kan revisjonen konkludere med at Horten kommune i hovedsak ivaretar nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom.

6.PROBLEMSTILLING 2

I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler i Horten kommune og Horten videregående skole fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

Da dette er en beskrivende problemstilling har vi ikke utarbeidet revisjonskriterier til denne problemstillingen.

Kontrollutvalget ba i sin bestilling spesielt om at revisjonen innhentet synspunkter fra elever i ungdomsskole og videregående skole i Horten om kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom. Vestfold kommunerevisjon har innhentet synspunkter gjennom spørreundersøkelser til elever på 10. trinn ved ungdomsskoler og elever i Vg2 ved Horten videregående skole. Mer om metoden for spørreundersøkelsene, antall respondenter og svarprosent, fremgår av metodekapitlet 4.2 foran.

Vi stilte tilnærmet de samme spørsmålene til både ungdomsskole- og videregående nivå. Nedenfor presenteres svarene fra de to skolenivåene. Vi starter med å presentere en svarfordelingen fra de tre ungdomsskolene, som viser at det er tilnærmet lik svarandel fra de tre skolene, se figuren nedenfor:

1. På hvilken ungdomsskole går du?

 Orerønningen	74
 Holtan	77
 Borre	77

Figur 2 – svarfordeling ungdomsskoler

6.1 Elevenes oppfatninger – helsesøstertjenesten på skolen

6.1.1 Resultater fra ungdomsskoleelever

Svarfordelingen på ungdomsskolenivå er presentert samlet for alle ungdomsskolene.

Tabell 1: Elevenes kjennskap til helsesøster / kontakt med helsesøster			
Ta stilling til følgende spørsmål:	Ja	Nei	Totalt
Har du fått informasjon om når helsesøster er tilgjengelig på skolen?	126 (55%)	102 (45%)	228
Vet du hva helsesøster kan hjelpe deg med?	183 (80%)	45 (20%)	228
Har du vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret?	60 (26%)	168 (74%)	228

Vi ser av tabellen at 45 % av elevene oppgir at de ikke har fått informasjon om når helsesøster er tilgjengelig på skolen.

De av respondentene som svarte **ja** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret, ble spurt om hvor fornøyd de var med hjelpen de fikk:

Tabell 2: Kontakt med helsesøster inneværende skoleår					
<i>Hvor fornøyd var du med hjelpen du fikk?</i>					
Svært fornøyd	Fornøyd	Verken / eller	Lite fornøyd	Svært lite fornøyd	Totalt
23 (38,5 %)	27 (45 %)	9 (15 %)	0 (0%)	1 (1,5 %)	60

Svarfordelingen viser at 83,5 % var svært fornøyd eller fornøyd med hjelpen de fikk av helsesøster.

De av respondentene som svarte **nei** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret, ble spurt om grunnen til at de ikke hadde vært i kontakt med helsesøster på skolen (flere kryss var mulig):

Tabell 3: Årsaker til at de ikke har vært i kontakt med helsesøster på skolen		
<i>Hva er grunnen til at du ikke har vært i kontakt med helsesøster på skolen?</i>		
Jeg har ikke hatt behov for å kontakte helsesøster	153	89%
Helsesøster har ikke vært tilgjengelig	10	6%
Jeg har ikke vært kjent med at helsesøster er tilgjengelig på skolen	9	5%

Tabellen viser at nær 90 %, av de som ikke har kontaktet helsesøster, ikke har hatt behov for det.

Tabell 4: Elevenes opplevelse av helsesøsters tilgjengelighet på skolen					
	Svært stor/ stor grad	Verken/eller	Liten/ Svært liten grad	Vet ikke	Totalt
I hvilken grad mener du helsesøster er lett tilgjengelig på din skole?	120 (52,8%)	66 (28,1%)	11 (4,8%)	31 (13,6%)	228

Tabellen viser at elevene i noe varierende grad mener helsesøster er tilgjengelig på skolen. Noe over halvparten (52,8 %) av ungdomsskoleelevene, som har svart, mener helsesøster er tilgjengelig på skolen i svært stor/stor grad.

6.1.2 Resultater fra elever i videregående skole

Tabell 5: Elevenes kjennskap til helsesøster / kontakt med helsesøster			
Ta stilling til følgende spørsmål:	Ja	Nei	Totalt
Har du fått informasjon om når helsesøster er tilgjengelig på skolen?	47 (40%)	70 (60%)	117
Vet du hva helsesøster kan hjelpe deg med?	66 (56%)	51 (44%)	117
Har du vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret?	34 (29%)	83 (71%)	117

Vi ser av tabellen at godt over halvparten av elevene (60%) oppgir at de ikke har fått informasjon om når helsesøster er tilgjengelig på skolen.

De av respondentene som svarte **ja** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret, ble spurt om hvor fornøyd de var med hjelpen de fikk:

Tabell 6: Kontakt med helsesøster inneværende skoleår					
<i>Hvor fornøyd var du med hjelpen du fikk?</i>					
Svært fornøyd	Fornøyd	Verken / eller	Lite fornøyd	Svært lite fornøyd	Totalt
9 (26,5 %)	12 (35,3 %)	7 (20,6 %)	3 (8,8 %)	3 (8,8 %)	34

Svarfordelingen viser at godt over halvparten (62 %) var svært fornøyd eller fornøyd med hjelpen de fikk av helsesøster. Dette er ca. 20 % lavere enn hva ungdomsskoleelevene svarte på tilsvarende spørsmål.

De av respondentene som svarte **nei** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsesøster dette skoleåret, ble spurt om grunnen til at de ikke hadde vært i kontakt med helsesøster på skolen (flere kryss var mulig):

Tabell 7: Årsaker til at de ikke har vært i kontakt med helsesøster på skolen		
<i>Hva er grunnen til at du ikke har vært i kontakt med helsesøster på skolen?</i>		
Jeg har ikke hatt behov for å kontakte helsesøster	68	78 %
Helsesøster har ikke vært tilgjengelig	11	13 %
Jeg har ikke vært kjent med at helsesøster er tilgjengelig på skolen	8	9 %

Tabellen viser at 78 %, av de som ikke har kontaktet helsesøster, ikke har hatt behov for det. Dette er noe lavere (12 % lavere) andel enn svarene fra ungdomsskoleelevene.

Tabell 8: Elevenes opplevelse av helsesøsters tilgjengelighet på skolen					
	Svært stor/ stor grad	Verken/eller	Liten/ Svært liten grad		Totalt
I hvilken grad mener du helsesøster er lett tilgjengelig på din skole?	31 (26,5%)	56 (48,7%)	29 (24,8%)		117

Tabellen viser at elevene i noe varierende grad mener helsesøster er tilgjengelig på skolen. Kun 26,5 % av de videregående elevene, som har svart, mener helsesøster er tilgjengelig på skolen i svært stor/ stor grad. Denne andelen er betydelig lavere (26,3 % lavere) enn andelen som mener dette i ungdomsskolen. Revisor vurderer at dette kan henge sammen med lavere helsesøsterressurs på videregående skole enn ungdomsskolenivå, og lavere helsesøsterressurs på Horten videregående skole enn normtall på videregående skolenivå.

6.2 Elevenes oppfatninger – helsestasjon for ungdom

6.2.1 Resultater fra ungdomsskoleelever

Tabell 9: Elevenes kjennskap til helsestasjon for ungdom			
Ta stilling til følgende spørsmål:	Ja	Nei	Totalt
Har du fått informasjon om kommunens tilbud om helsestasjon for ungdom?	164 (72%)	64 (28%)	228
Vet du hvor helsestasjon for ungdom er?	166 (73%)	62 (27%)	228
Har du kontaktet helsestasjon for ungdom dette skoleåret?	24 (11%)	204 (89%)	228

Vi ser av tabellen at hovedandelen av ungdomsskoleelevene sier at de har fått informasjon om helsestasjon for ungdom og de vet hvor helsestasjon for ungdom er.

De av respondentene, som svarte **ja** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom dette skoleåret, ble spurt om hvor fornøyd de var med hjelpen de fikk:

Tabell 10: Kontakt med helsestasjon for ungdom inneværende skoleår					
<i>Hvor fornøyd var du med hjelpen du fikk?</i>					
Svært fornøyd	Fornøyd	Verken / eller	Lite fornøyd	Svært lite fornøyd	Totalt
5 (20,8 %)	14 (58,3 %)	3 (12,5 %)	0 (0%)	2 (8,3 %)	24

Svarfordelingen viser at nær 80 %, av de som har besøkt helsestasjon for ungdom, var svært fornøyd eller fornøyd med hjelpen de fikk.

De av respondentene, som svarte **nei** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom dette skoleåret, ble spurt om grunnen til at de ikke hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom (flere kryss var mulig):

Tabell 11: Årsaker til at de ikke har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom		
<i>Hva er grunnen til at du ikke har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom?</i>		
Jeg har ikke hatt behov for å kontakte helsestasjon for ungdom	183	80%
Det har ikke passet for meg når helsestasjon for ungdom har vært åpen	10	4%
Jeg har ikke vært kjent med at helsestasjon for ungdom	14	6%
Jeg vet ikke hva helsestasjon for ungdom kan hjelpe meg med	22	10%

Tabellen viser at 80 %, av de som ikke har kontaktet helsesøster, ikke har hatt behov for det.

6.2.2 Resultater fra elever i videregående skole

Tabell 12: Elevenes kjennskap til helsestasjon for ungdom			
Ta stilling til følgende spørsmål:	Ja	Nei	Totalt
Har du fått informasjon om kommunens tilbud om helsestasjon for ungdom?	54 (46%)	63 (54%)	117
Vet du hvor helsestasjon for ungdom er?	74 (63%)	43 (37%)	117
Har du kontaktet helsestasjon for ungdom dette skoleåret?	27 (23%)	90 (77 %)	117

Hele 54 % av elevene, som besvarte undersøkelsen, hevder ikke å ha fått informasjon om kommunens tilbud om helsestasjon for ungdom.

De av respondentene, som svarte **ja** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom dette skoleåret, ble spurt om hvor fornøyd de var med hjelpen de fikk:

Tabell 13: Kontakt med helsestasjon for ungdom inneværende skoleår					
<i>Hvor fornøyd var du med hjelpen du fikk?</i>					
Svært fornøyd	Fornøyd	Verken / eller	Lite fornøyd	Svært lite fornøyd	Totalt
8 (29,6 %)	16 (59,3 %)	1 (3,7 %)	2 (7,4%)	0 (0 %)	27

Svarfordelingen viser at 89 %, av de som har besøkt helsestasjon for ungdom, var svært fornøyd eller fornøyd med hjelpen de fikk. Dette viser at en høyere andel videregående elevene (9 % høyere), var fornøyd med hjelpen sammenlignet med andel ungdomsskoleelever.

De av respondentene, som svarte **nei** på spørsmålet om de hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom dette skoleåret, ble spurt om grunnen til at de ikke hadde vært i kontakt med helsestasjon for ungdom (flere kryss var mulig):

Tabell 14: Årsaker til at de ikke har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom		
<i>Hva er grunnen til at du ikke har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom?</i>		
Jeg har ikke hatt behov for å kontakte helsestasjon for ungdom	63	(58,3%)
Det har ikke passet for meg når helsestasjon for ungdom har vært åpen	8	(7,4%)
Jeg har ikke vært kjent med at helsestasjon for ungdom	16	(14,8%)
Jeg vet ikke hva helsestasjon for ungdom kan hjelpe meg med	14	(13%)
Jeg bor i en annen kommune	7	(6,5%)

Tabellen viser at hovedandelen, 58,3 %, av de som ikke har kontaktet helsestasjon for ungdom, ikke har hatt behov for å kontakte helsestasjon for ungdom. Denne andelen er imidlertid ca. 20% lavere enn for ungdomsskoleelevene.

6.3 Elevenes kommentarer

I spørreskjemaet fikk elevene mulighet til å uttrykke med egne ord hvor fornøyde de var med både skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom. Tilbakemeldingene fra ungdommene var både positive og negative.

Ungdomsskolen:

Det store flertallet av elevene på 10. trinn, ga uttrykk for at de ikke har hatt behov for skolehelsetjenesten. Av de som har brukt henne ga de fleste elevene uttrykk for at de synes skolehelsetjenesten gjorde en god jobb. Helsesøster beskrives som «forståelsesfull», «imøtekommende», «hjelpsom», «flink» og «koselig å snakkes med».

Når det gjelder skolehelsetjenestens tilgjengelighet er det flere som har kommentert at helsesøster er for lite tilgjengelig. Kommentarene fra elevene går også på manglende informasjon om når helsesøster er på skolen. Vi tar inn noen beskrivende eksempler:

- «Jeg har egentlig ikke noen spesiell kunnskap om når helsesøster er på skolen og hva hun/han kan hjelpe med».
- «Vet ikke når hun er på skolen, og når jeg har trengt hun har hun ikke vært tilgjengelig.»
- «Merker ikke at hun er på skolen noen gang.»
- «Synes vi burde ha mer tilgang og info om når helsesøster er på skolen.»

Det er få ungdomsskoleelever som har kommentert helsestasjon for ungdom. De kommentarene vi har mottatt går også på at elevene ikke vet hva helsestasjonen for ungdom er og hva helsestasjonen for ungdom kan hjelpe dem med.

Videregående skole:

Revisjonen mottok færre tilbakemeldinger fra elevene i videregående skole.

Tilbakemeldingene vi mottok gikk i det alt vesentlige på helsesøsters tilgjengelighet. Elevene ga uttrykk for at de er dårlig informert om helsesøsters tilstedeværelse og at hun med fordel kunne ha vært mer til stede på skolen. Enkelte bemerket at det er uheldig at helsesøster har kontor i skolens kjeller.

Også når det gjelder helsestasjon fra ungdom etterlyser elevene på videregående mer informasjon om denne. Det etterlyses også lengre åpningstider.

6.4 Revisors konklusjon problemstilling 2:

I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler i Horten kommune og Horten videregående skole fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

For å kunne svare på denne problemstillingen, har revisjonen lagt elevenes svar i spørreundersøkelsene til grunn. Vi har undersøkt helsesøsters tilgjengelighet på skolen, og om de som har vært i kontakt med helsesøster, har vært fornøyd med hjelpen de fikk. I hovedtrekk er tilsvarende spørsmål stilt om helsestasjon for ungdom i kommunen.

Revisjonen kan konkludere med at vårt hovedinntrykk er at hovedandelen av både ungdomsskoleelever og videregående elever, som har svart på spørreundersøkelsen, er fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom. De som har benyttet seg av helsestasjon for ungdom er blant annet alle svært fornøyd med hjelpen de fikk der. Av de elevene, som har benyttet seg av skolehelsetjenesten, så er andelen fornøyd/ svært fornøyd med hjelpen de fikk høy på ungdomsskolenivå (83,5 %) og betydelig lavere på videregåendenivå (62 %). Vi gjør imidlertid oppmerksom på at svarprosenten fra videregående elevene var betydelig lavere enn på ungdomsskolen. Revisor vurderer at denne tilbakemeldingen kan henge samme med at helsesøsterressursen på videregåendenivå er betydelig lavere per elev enn på ungdomsskolen. Dette er mer omtalt under problemstilling 1 – pkt. 5.8.

Spørreundersøkelsene har også gitt oss noen tilbakemeldinger på forhold som kunne vært bedre. Både elever i ungdomsskolen og elevene i videregående skole gir uttrykk for mangel på informasjon om når helsesøster er på skolen. Begge elevgrupper ønsker seg dessuten at helsesøster er mer tilgjengelig. Det er en ganske lik andel av ungdomsskoleelever og elever i videregående, som har benyttet seg av skolehelsetjenesten, henholdsvis 26 % på ungdomsskolen og 29 % på videregående skole.

Hva gjelder helsestasjon for ungdom, synes elevene på ungdomsskolen å være bedre informert om denne tjenesten enn videregående elevene. Enkelte elever ga uttrykk for at de ønsket lengre åpningstider ved helsestasjon for ungdom. Dette ble begrunnet med at det både kunne være vanskelig å få åpningstiden, på to timer til å passe, og det var veldig fullt på helsestasjon for ungdom i åpningstiden.

7. REVISORS ANBEFALINGER

- Horten kommune bør sikre et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, inklusiv rutiner, jf. Helsedirektoretats Nasjonal faglig retningslinje, pkt. 5.1.
- Horten kommune bør vurdere om dagens helsesøster-ressurs på videregående skole er tilstrekkelig for ivaretagelse av nasjonale krav og føringer på videregående skolenivå.
- Horten kommune bør gjennomgå resultatene i spørreundersøkelsene, og vurdere om det er behov for å iverksette tiltak.

Horten, 8. mars 2019

Linn Therese Bekken

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisjon

Bente Hegg Ljøsterød

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisjon

Hanne Britt Nordby Sveberg

Prosjektleder

8. KOMMUNEDIREKTØRENS UTTALELSE

HORTEN
KOMMUNE

Kommunedirektør

Vestfold kommunerevisjon
Sollistrandsveien 12
Bygg4/Tapperiet
3187 HORTEN

Dato: 04.03.2019

Unntatt offentlighet
§5 Utsett innsyn

Saksbehandler:
Ragnar Sundklakk, tlf: 975 50 395

Vår ref.:
19/11291/ 18/4544

Deres ref.:

Svar på høring - Skolehelsetjeneste i et tverrfaglig perspektiv - Horten kommune

Vestfold kommunerevisjon har gjennomført forvaltningsprosjektet. Prosjektet har undersøkt om Horten kommune ivaretar nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjenesten på ungdomsskole og videregående skole, samt helsestasjon for ungdom. Det ble også undersøkt hvor fornøyde elevene ved de tre ungdomsskolene i Horten og Horten videregående skole er med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.

Kommunedirektøren vil trekke frem at det siden 2014 har blitt jobbet systematisk for å styrke helsetjenesten for barn og unge. Blant annet ved bruk av midler tildelt gjennom statsbudsjettet. Helsetjenesten er en av de viktigste forebyggende arenaer kommunen har, da de treffer alle barn og deres familier. En solid helsetjeneste med gode forebyggende tiltak vil bidra at barn, unge og deres familier får tidlig og riktig hjelp. Kommunen vil gjennom dette kunne høste gevinster både gjennom fullført skolegang og flere i arbeid.

Revisjonen konkluderer med at Horten kommune i hovedsak ivaretar nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjenesten for ungdom og helsestasjon for ungdom. Revisjonen av tjenesten har også belyst viktige forbedringsområder for utvikling av Helsetjenesten. Kommunedirektøren vil følge opp rapportens anbefalinger med tiltakene nedenfor for fortsatt å forbedre helsetilbudet til barn og unge i Horten kommune.

Revisors anbefalinger	Tiltak	Ansvar	Tid
Horten kommune bør sikre et tilstrekkelig systemrettet samarbeid med Horten videregående skole, inklusiv rutiner, jf. Helsedirektorets Nasjonal faglig retningslinje, pkt. 5.1.	Enhetsleder Helsetjenesten for barn og unge initierer et møte med ledelsen på Horten videregående skole for utarbeidelse av felles samarbeidsrutine. Systematisere og forankre eksisterende rutiner	Enhetsleder Teamleder ungdomsteam Barn og familiesjef	Innen Juli 2019

Horten kommune
Rådhuset, Teatergata 11
Postboks 10, 3191 HORTEN

postmottak@horten.kommune.no
www.horten.kommune.no
Sentralbord: 33 08 50 00

Kontonr. 7159 05 45060
Org.nr. 964 951 284

<p>Horten kommune bør vurdere om dagens helsesøster-ressurs på videregående skole er tilstrekkelig for ivaretagelse av nasjonale krav og føringer på videregående skolenivå.</p>	<p>I tillegg jobbes det med å utvikle et prosjekt som i økt grad skal effektivisere helsesøsterressursen og kvalitetssikre tjenesten på Horten videregående skole.</p> <p>Tjenesten på videregående skole må kartlegges, i samarbeid med skolens ledelse og elevene.</p> <p>I tillegg jobbes det for et tettere samarbeid med ungdomskontakten for å komplementere helsesøsterressurs og kompetanse i videregående skole. Det vil også være viktig å følge elevtallsutviklingen i samarbeid med skolen.</p>	<p>Enhetsleder Teamleder ungdomsteam Barn og familiesjef</p>	<p>Oppstart mars 2019</p> <p>Ferdigstillelse mars 2020</p>
<p>Horten kommune bør gjennomgå resultatene i spørreundersøkelsene, og vurdere om det er behov for å iverksette tiltak.</p>	<p>Ungdomshelseteamet gjennomgår spørreundersøkelsen og utarbeider aktuelle tiltak</p>	<p>Teamleder ungdomshelseteamet Enhetsleder</p>	<p>Innen juli 2019</p>

Med hilsen

Ragnar Sundklakk
kommunedirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

:

Vedlegg 1 – Revisjonskriterier

Kommunen har ansvar for å tilby helsefremmende og forebyggende tjenester, herunder helsestasjons- og skolehelsetjeneste til barn og ungdom 0-20 år, jf helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 og forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 2 bokstav a.

Helsedirektoratets «Nasjonal faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom» oppsummerer de rettslige kravene til hvordan helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon skal være innrettet, samt gir egne anbefalinger om hvordan innholdet i tjenestene bør være for å oppnå god praksis og dermed også forsvarlighet. Disse anbefalingene er ikke rettslig bindende, men normerende og retningsgivende ved å peke på ønskede og anbefalte handlingsvalg.

I prosjektet «Skolehelsetjenesten i et tverrfaglig perspektiv» ser vi på følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

Herunder

Skolehelsetjenestens samarbeid med skole, gjennom:

o systemrettet samarbeid

o å ha oversikt over elevenes helsetilstand

o å bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker

det

o å tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse

o å tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom

o å bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø

Helsesøstertjenesten i kommunen

Helsestasjonstjenester for ungdom

2. I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler i Horten kommune fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

Problemstilling 1: I hvilken grad ivaretas nasjonale og kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom?

Skolehelsetjenestens systemrettede samarbeid med skolen

Det følger av Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mm (helse- og omsorgstjenesteloven) § 3-1 at «kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester». For å oppfylle ansvaret etter § 3-1 følger det av § 3-2 at kommunen skal tilby helsetjeneste i skole og helsestasjonstjeneste.

Av Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 3, 1. ledd bokstav b går det frem at kommunen skal tilby helsestasjons- og skolehelsetjeneste til barn og ungdom 0-20 år. Dette innebærer at kommunen er ansvarlig for skolehelsetjenesten og helsestasjonstjenester også for elever i videregående skole.

Av Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 3, 3. ledd fremgår at den som har det overordnede ansvaret for virksomheten skal sørge for at det etableres og gjennomføres systematisk styring av virksomhetens aktiviteter i tråd med forskriften. Tilsvarende krav finnes i forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten § 3. Fra sistnevnte bestemmelse siteres: «Den som har det overordnede ansvaret for virksomheten skal sørge for at det etableres og gjennomføres systematisk styring av virksomhetens aktiviteter..». Innenfor systematisk styring så går det videre i forskriften frem at dette gjelder planlegging, gjennomføring, evaluering og korrigerende av aktivitetene.

Av Helsetilsynets nasjonale, faglige retningslinje følger det som en «sterk anbefaling» at skolehelsetjenesten bør ha et systemrettet samarbeid med skolen. Skolehelsetjenesten skal være sentral i det helsefremmende og forebyggende arbeidet med å sikre et godt psykososialt skolemiljø for alle elever, og skal ha et helhetlig blikk på kompetanse om helse, oppvekst og livskvalitet. Videre skal skolehelsetjenesten være en støtte for barn og unge i en sårbar fase og bidra til å hindre ulykker i videregående opplæring.

Ifølge retningslinjen er et systemrettet samarbeid mellom skolehelsetjenesten og skolen viktig og grunnleggende for at skolehelsetjenesten skal kunne gjennomføre sine lovpålagte oppgaver. Et systemrettet samarbeid bør ha som mål å oppnå felles verdigrunnlag, felles forståelse av begreper, avklaring av roller og ansvar og kjennskap til hverandres regelverk.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- Skolehelsetjenesten bør ha et systemrettet samarbeid med skolene, inklusiv samarbeidsrutiner og felles planer, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.

Skolehelsetjenestens tverrfaglige samarbeid

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4 at skolehelsetjenesten bør ha rutiner for og legge til rette for nødvendig samarbeid med andre kommunale tjenester, fastleger, tannhelsetjenesten, fylkeskommunen og med spesialisthelsetjenesten.

Hvor mye som kreves at samarbeidsrutiner må vurderes opp mot lovens vilkår om at samarbeidet skal være «nødvendig».

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- Skolehelsetjenesten bør ha rutiner for samarbeid med andre kommunale tjenester, fastleger, tannhelsetjenesten, fylkeskommunen og med spesialisthelsetjenesten, jf

forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4.

Oversikt over elevenes helsetilstand

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 9 at helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal bidra til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid, herunder ha oversikt over helsetilstanden og de faktorer som kan virke inn på helsen til barn og ungdom. En oversikt vil bidra til at skolehelsetjenesten kan løse sine oppgaver på en god og hensiktsmessig måte, og sammen med skolen får en felles forståelse av utfordringer og muligheter i elevpopulasjonen som helhet, i tillegg til det enkelte individ. Dette bidrar igjen til at tilpassede helsefremmende og forebyggende tiltak kan planlegges og iverksettes både på gruppe- og individnivå. Gjennom oversikten vil man også kunne måle utvikling over tid, fastsette mål for utvikling av tiltak og måle effekt av tiltak. I Horten kommune sin «Samarbeidsrutine for skolehelsetjenesten og skolen» er inntatt et krav om at «helsesøster skal ha oversikt over barn og unges helsetilstand».

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- *Skolehelsetjenesten skal bidra til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid med oversikt over elevenes helsetilstand, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 9.*

Bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav c at tilbudet til barn og unge i skolehelsetjenesten skal omfatte opplysning, bistand og undervisning i gruppe, klasse og på foreldremøter i den utstrekning skolen ønsker det.

Barn og unge trenger informasjon om ulike faktorer som påvirker deres helse. Helseundervisning kan øke kunnskap, etablere positive holdninger og styrke ferdigheter. Opplysning kan også bidra til å etablere positive sosiale normer relatert til atferd som påvirker. Et tett samarbeid mellom skolen og skolehelsetjenesten er nødvendig for å kunne arbeide helsefremmende og forebyggende på et tidlig stadium for å bedre elevenes skole- og oppvekstmiljø. Ved at skolehelsetjenesten med sitt helsefremmende og forebyggende perspektiv samarbeider med lærerne om helserelatert undervisning, vil de kunne komplettere hverandre. Når skolehelsetjenesten bidrar i undervisningen viser dessuten erfaring at elevene lettere oppsøker skolehelsetjenesten i etterkant. Den nasjonale retningslinjen fra Helsedirektoratet nevner følgende temaer som aktuelle for undervisning: psykisk helse, søvn, kosthold, fysisk aktivitet, pubertet, kropp og seksuell helse, tobakk, alkohol og andre rusmidler samt vold og overgrep.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- *Skolehelsetjenesten skal bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det*

Tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav c at skolehelsetjenestens tilbud blant annet skal omfatte undervisning i grupper, klasser og foreldremøter i den utstrekning skolen ønsker det. Helseledningslinje nasjonale retningslinje konkretiserer dette ved å anbefale at undervisning om seksuell helse tilbys både på barne-, ungdoms- og videregående trinn.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- *Skolehelsetjenesten bør bidra i skolens undervisning om seksuell helse*

Tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom

I Helseledningslinje nasjonale retningslinje anbefales å tilby elever på ungdomsskolen å besøke helsestasjon for ungdom som en del av skolehelsetjenestens informasjonsvirksomhet.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterium:

- *Skolehelsetjenesten bør tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom*

Bidra i skolens arbeid med et godt psykososialt miljø

Av forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjeneste § 6 bokstav a og f går det frem at tilbudet til barn og ungdom i skolehelsetjenesten blant annet skal omfatte forebyggende psykososialt arbeid og samarbeid med skole om tiltak som fremmer godt psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø for elever. Helseledningslinje nasjonale retningslinje anbefaler at det forebyggende arbeidet starter tidlig, og omfatter alle faser i utdanningsløpet. Det påpekes at overgangene mellom barneskole og ungdomsskole og ungdomsskole og videregående skole er særlig sårbare og bør følges særskilt.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- *Skolehelsetjenesten skal jobbe forebyggende for å fremme et godt skolemiljø og samarbeide med skolen om tiltak som fremmer et godt skolemiljø*
- *Skolehelsetjenesten bør ha særlig fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole*

Helsesøstertjenesten i kommunen

Rapporten «Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten» fra 2010 inneholder nasjonal minstenorm for helsesøsterbemannning. Helseledningslinje nasjonale retningslinje har i rapporten IS-2677 «Utredning av en bindende bemanningsnorm i helsestasjons- og skolehelsetjenesten» fra 2017 konkludert med at selv om normtallene i rapporten av 2010 ikke er juridisk bindende, så er de sterkt anbefalte. De anbefalte normtallene er at en helsesøster i 100 % stilling maksimalt kan følge opp 550 elever i ungdomsskolen og 800 elever i videregående skole.

Betydningen av en helsesøster som er tilgjengelig for skoleelevene i deres hverdag anses stor. Av Helseledningslinje nasjonale retningslinje går det frem at barn, ungdom og deres foreldre skal være kjent med kommunens helsesøstertjeneste, kunne henvende seg dit uten avtale på forhånd (drop in) og oppleve tjenesten som lett tilgjengelig.

Av Helsetilsynets retningslinje går det frem at helsestasjon for ungdom skal være et supplement til, og ikke komme i stedet for skolehelsetjenesten.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- På ungdomsskolen bør det maksimalt være 550 elever per årsverk helsesøster
- I videregående skole bør det maksimalt være 800 elever per årsverk helsesøster

Helsestasjonstjenester for ungdom

Det følger av helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2, annet ledd at kommunen skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut, jordmor og helsesøster.

Det følger av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 3, 4. ledd at alle kommunen skal dekke alle utgifter til helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Det følger av samme forskrift § 5 bokstav g) og k) at helsestasjonstjenesten skal tilby råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel.

Vi har utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- Helsestasjon for ungdom skal være gratis.
- Helsestasjon for ungdom skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut og jordmor
- Helsestasjon for ungdom skal tilby råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel

Kommunale krav og føringer til skolehelsetjeneste for ungdom og helsestasjon for ungdom

Horten kommune har vedtatt at Attraktivitet, God oppvekst, Trygghet for innbyggerne og Natur og miljø er fokusområder i kommunen frem mot 2027. Innenfor Helsetjenesten for ungdom er disse fokusområdene brutt ned til konkrete krav vedrørende prevensjon, KO-team og familieråd.

På bakgrunn av kommunens egne krav har vi utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- Antall jenter (16-20 år) som får innlagt LRC (spiral, p-stav) på Helsestasjon for ungdom skal være 25.
- KO-team fungerer etter ny rutine på alle skolene
- Det er foreslått 30 stk familieråd

På denne bakgrunn har vi utledet følgende revisjonskriterier til problemstilling 1:

Revisjonskriterier:

- Skolehelsetjenesten bør ha et systemrettet samarbeid med skolene, inklusiv samarbeidsrutiner og felles planer, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.

- Skolehelsetjenesten bør ha rutiner for samarbeid med andre kommunale tjenester, fastleger, tannhelsetjenesten, fylkeskommunen og med spesialisthelsetjenesten, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4.
- Skolehelsetjenesten skal bidra til kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid med oversikt over elevenes helsetilstand, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 9.
- Skolehelsetjenesten skal bidra i undervisning i grupper eller klasser i den utstrekning skolen ønsker det, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav c.
- Skolehelsetjenesten bør bidra i skolens undervisning om seksuell helse, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt 5.1.4.
- Skolehelsetjenesten bør tilby alle ungdomsskoleelever å besøke helsestasjon for ungdom, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt. 5.1.5.
- Skolehelsetjenesten skal jobbe forebyggende for å fremme et godt skolemiljø og samarbeide med skolen om tiltak som fremmer et godt skolemiljø, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 bokstav a og f.
- Skolehelsetjenesten bør ha særlig fokus på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole, jf Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom pkt. 5.1.6.
- På ungdomsskolen bør det maksimalt være 550 elever per årsverk helsesøster, jf Utredning av en bindende bemanningsnorm i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, jf Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten.
- I videregående skole bør det maksimalt være 800 elever per årsverk helsesøster, jf Utredning av en bindende bemanningsnorm i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, jf Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten.
- Helsestasjon for ungdom skal være gratis, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 3

- Helsestasjon for ungdom skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut og jordmor, jf lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-2, annet ledd
- Helsestasjon for ungdom skal tilby råd og veiledning om seksuell helse og prevensjonsveiledning, samt rekvirering av prevensjonsmiddel, jf forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 5 bokstav g
- I Horten kommune skal antall jenter (16-20 år) som får innlagt LRC (spiral, p-stav) på Helsestasjon for ungdom være minst 25 i 2018.
- I Horten kommune skal KO-team fungere etter ny rutine på alle skolene i 2018.
- I Horten kommune skal det ha vært foreslått 30 stk familieråd i 2018.

Problemstilling 2:

I hvilken grad er elever ved ungdomsskoler i Horten kommune fornøyd med kommunens tilbud om skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom?

Da dette er en beskrivende problemstilling har vi ikke utarbeidet revisjonskriterier til denne problemstillingen.

9. Litteratur og kilder

Eksterne dokumenter

- Lov om kommunal helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.2011
- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten av 19.10.2018
- Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten av 28.10.2016
- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom av 2017
- Helsedirektoratets rapporter «Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten» fra 2010, og «Utredning av en bindende bemanningsnorm i helsestasjons- og skolehelsetjenesten» fra 2017

Interne dokumenter – Horten kommune

- Kommunens rutiner og planer for skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom
- Økonomi- og handlingsplan 2019-2022
- Oversikt over antall elever og årsverk helsesøster ved ungdomsskolene og Horten videregående skole
- Oversikt over besøkstall på helsestasjon for ungdom i 2018
- Virksomhetsplan for 2018 – Helsetjenesten for barn og unge
- Kommunens status på indikator / delmål for skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom i 2018